

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Angelo Skog

Konkurrensskadeavgiften - ett effektivt redskap i preventivt syfte?

Examensarbete
20 poäng

Katarina Olsson

Konkurrensrätt

VT 2007

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Frågeställning	5
1.2 Problemformulering och syfte	5
1.3 Avgränsningar	5
1.4 Metod och material	6
1.5 Disposition	7
2 KONKURRENSKADEAVGIFTEN	8
2.1 Bakgrund och historik	8
2.2 Konkurrenskadeavgift och dess syfte	9
2.3 Konkurrenskadeavgiften	10
2.3.1 Vilka rättssubjekt kan träffas av konkurrenskadeavgiften?	10
2.3.2 Storlek på konkurrenskadeavgiften	11
2.3.3 Beräkning samt fastställande av konkurrenskadeavgift	11
2.3.4 Förmildrande omständigheter	12
2.3.5 Försvårande omständigheter	13
2.3.6 Gränsen mellan uppsåt och oaktsamhet	14
2.3.7 Förfarandet	15
2.4 Gränsdragningen mellan det svenska regelverket och det EG-rättsliga	16
2.5 Kommissionens beräkning av böter	17
2.6 Den konkurrensrättsliga definitionen av ett företag och ett avtal	19
2.6.1 KL: s och EGF: s definition av begreppet företag	20
2.6.2 Avtalsbegreppet vid karteller	21
2.6.3 Den ekonomiska enhetens princip	22
3 EFTERGIFT & NEDSÄTTNING AV KONKURRENSKADEAVGIFT	24
3.1 Bakgrund och historik	24
3.2 Eftergift enligt huvudregeln i KL	26

3.2.1	När eftergift inte får meddelas	27
3.2.2	Möjlighet till eftergift enligt 28a § st 2	28
3.3	Förfarandet	28
3.4	Eftergift i EG-rätten	29
3.5	Nedsättning av konkurrensskadeavgiften	30
3.6	Nedsättning i EG-rätten	31
4	ANALYS	32
4.1	Domstolarnas och KKV:s handläggning i mål om konkurrensskadeavgift	33
4.1.1	KKV och olika effektivitetshämmande omständigheter	34
4.1.2	Bör KKV ha samma möjlighet att ålägga företag konkurrensskadeavgift som Kommissonen?	37
4.1.3	Effektivitetsaspekter i MD och STR handläggning av konkurrensmål	40
4.1.4	Instansordningen	42
4.1.5	Är det nödvändigt att införa prövningstillstånd i syfte att förbättra effektiviteten?	43
4.2	Ett effektivt sanktionssystem – behovet av en väl avvägd och fungerande konkurrensskadeavgift	44
4.2.1	Bör beräkning ske utifrån ett företag eller en koncerns sammanlagda omsättning föregående räkenskapsår?	46
4.2.2	Är beloppsgränserna i 23 § KL nödvändiga?	48
4.2.3	Föreligger möjlighet till avdragsrätt för administrativa böter och konkurrensskadeavgift?	48
4.3	Effekterna av eftergift och nedsättning	50
4.4	Principen om Ne bis in idem och dess betydelse vid tillämpning av artikel 81-82 EGF	51
4.5	Konkurrensskadeavgiften och dess indirekta effekter	54
5	SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	56
BILAGA A	FÖRTECKNING ÖVER MÅL AVSEENDE KONKURRENSSKADEAVGIFT	61
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		63
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		68

Sammanfattning

Konkurrensskadeavgiften introducerades i lagstiftningen i syfte att avskräcka företag från att på ett otillåtet sätt begränsa konkurrensen. Avgiften är avsedd att tillämpas då företag missbrukat sin dominerande ställning eller då flera företag väljer att delta i ett konkurrensbegränsande samarbete. Det har dock framförts kritik huruvida konkurrensskadeavgiften fått den avskräckande effekt som lagstiftaren åsyftat. Kritik som ofta anförs är att avgiften i regel fastställs till ett allt för lågt belopp för att verka avskräckande.

Jag avser att i detta arbete behandla och analysera faktorer och omständigheter som kan tänkas inverka på avgiftens effektivitet som sanktionsmedel. Fokus i diskussionen kommer att vara på utformning, tolkning och tillämpning av konkurrensskadeavgiften som sanktion. Kopplingen mellan eftergifts- och konkurrensskadeavgiftsinstitutet kommer också att behandlas i detta arbete då den torde få stor betydelse för utfallet av respektive institut. Syftet med framställning är att utreda vilka faktorer som stipulerar konkurrensskadeavgiftens storlek och huruvida lagföring och konkurrensövervakning bidrar till att uppfylla ändamålet med ett slagkraftigt och optimalt utformat sanktionssystem. Frågan är om konkurrensskadeavgiften i dess nuvarande form bidrar till att uppfylla de konkurrenspolitiska målen om effektiv konkurrens på marknaden?

Förord

Allt som har en början har också ett slut. Min tid vid Juridiska fakulteten i Lund går nu mot sitt slut. Jag vill rikta ett varmt tack till mina vänner som jag lärt känna under åren i Lund. Min handledare Katarina Olsson förtjänar ett stort tack för alla insiktsfulla råd och synpunkter som jag fått under arbetets gång. Listan kan göras lång på personer som förtjänar att omnämnas men när jag nu sitter här på kammaren och skriver så inser jag snabbt att denna lista skulle bli allt för lång och väljer därför att tacka alla som förgyllt min tid i Lund. Jag måste dock avslutningsvis tacka min mor Elisabeth Skog som varit ett ovärderligt stöd genom hela utbildningen.

Förkortningar

AvtL	Lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
ECN	European Competition Network
ECR	European Competition Report
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska Gemenskapen
EGF	Europeiska Gemenskapens fördrag
EKMR	Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheter och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska Unionen
EUR	Euro
KL	Konkurrenslagen (1993:20)
KKV	Konkurrensverket
KKVFS	Konkurrensverkets författningssamling
KR	Kammarrätten
KRSN	Kammarrätten i Sundsvall
KSL	Kommunskattelagen
MD	Marknadsdomstolen
Mkr	Miljoner kronor
NCA	National Competition Agency
Prop.	Proposition till riksdagen
RB	Rättegångsbalken
REG	Rättsfallssamling från europeiska gemenskapernas domstol och Förstainstansrätt
RegR	Regeringsrätten
SEK	Svenska kronor
SOU	Statens Offentliga Utredningar
STR	Stockholms tingsrätt
ÄKL	Konkurrenslagen (1982:729)

1 Inledning

Konkurrensen har stor ekonomisk betydelse för tillväxt och effektivitet i såväl Sverige som Europa. En fri marknad med få hinder för en effektiv konkurrens leder till en utveckling där företag pressas till nytänkande och utveckling för att kunna agera konkurrenskraftigt. Effektiv konkurrens är till fördel för såväl konsumenter, genom att priserna pressas och utbudet av varor och tjänster ökar, som för samhället i övrigt. En väl fungerade och effektiv konkurrens bidrar också till att stärka företagens konkurrenskraft på såväl en nationell som global marknad.

Konkurrenslagstiftningen har utformats i syfte att reglera förfaranden och ageranden som kan komma att begränsa och försvaga konkurrensen. En sådan reglering är dock verkningslös om inte en sanktion kan komma att aktualiseras vid överträdelse. Enligt Gary S. Becker har en sanktion som syfte att minimera samhällets kostnader för överträdelser.¹ Sanktioner kan allmänt sägas ha ett handlingsdirigerande syfte genom att rikta en sanktion mot sådant handlande som ur ett samhällsperspektiv kan rendera i skada eller en viss risk för skada.² Lagstiftaren har vid utformandet av konkurrenslagstiftningen och dess sanktioner velat värna om konkurrensen som stimulansfaktor, dvs. i form av optimal resursfördelning, inflationsdämpning, effektivitet, balans och rörlighet.³ Målsättningen har varit att komma åt dels den typ av avtal eller samordnade förfaranden mellan konkurrenter där den samhällsekonomiska skadan, till följd av samarbetet, är större än den samhällsekonomiska vinsten, dels komma åt allvarliga former av missbruk av dominerande ställning.

Konkurrensskadeavgiften infördes som ett offentligt sanktionsinstrument i syfte att straffa redan begångna överträdelser av de materiella förbuden i konkurrenslagen (KL). Konkurrensskadeavgiften har emellertid också ett annat syfte, att verka preventivt. Avsikten är att avgiftens storlek skall avskräcka andra företag från att på ett otillåtet sätt begränsa konkurrensen. En ekonomisk sanktion torde endast få avsedd effekt under förutsättning att det föreligger viss risk för upptäckt samtidigt som sanktionen bör vara tillräckligt kraftfull för att verka avskräckande. Det föreligger således, för utfallet av en sanktion, ett visst kausalsamband mellan risken för upptäckt och sanktionens storlek. Detta är det centrala för en sanktions effektivitet. Det finns dock andra mindre uppenbara faktorer som kan få betydelse för dess effektivitet. En sådan faktor är t.ex. ett företags möjlighet att kunna överblicka en sanktions effekter på företaget.

Reglerna om eftergift har en så nära anknytning till konkurrensskadeavgiften att de inte kan bortses ifrån. Utfallet av konkurrensskadeavgifts- och eftergiftsinstitutet är avhängigt deras funktion

---

¹ Gary S Becker, *The journal of Political Economy*, vol. 76 No. 2 s.169-217.

² Nils Wahl, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt*, s.9.

³ Carl Anders Svensson m.fl. s.603.

och effektivitet var för sig. Är inte konkurrensskadeavgiften optimalt utformad eller tillämpad kan detta få betydande effekter även för eftergiftsinstitutet. Det är sålunda intressant att uppmärksamma denna koppling och de effekter som eventuella brister kan tänkas resultera i för respektive institut. Denna framställning syftar till att behandla och belysa den problematik som kommit att aktualiseras genom införandet av konkurrensskadeavgift i svensk konkurrenslagstiftning, samt huruvida dess utformning och tillämpning verkligen uppfyller lagstiftarens ursprungliga intentioner. Framställning utgår ifrån omständigheter som kan vara av betydelse för avgiftens storlek och dess tillämpning samt de effekter som en för låg avgift kan tänkas få för konkurrensövervakningen. Fokus i denna framställning ligger således på avgiftens effektivitet.

1.1 Frågeställning

Mitt arbete skall besvara följande frågeställningar;

- Har lagstiftningen beträffande konkurrensskadeavgiften uppnått den avsedda effekten d.v.s *prevention*?
- Förekommer det olika former av effektivitetsbrister och trögheter i tillämpandet av konkurrensskadeavgiften och i så fall vilka är dessa och kan de om möjligt avhjälpas?

1.2 Problemformulering och syfte

Konkurrensskadeavgiften kommer i detta arbete vara föremål för en kritisk granskning ur ett effektivitetsperspektiv. Syftet med uppsatsen är att synliggöra och upptäcka eventuella svagheter och trögheter i samband med konkurrensskadeavgifts mål, samt att förklara konkurrensskadeavgiften som institut och dess funktion. Fokus kommer dock att läggas på att lyfta fram och analysera faktorer som kan påverka konkurrensskadeavgiftens effektivitet. Arbetet avser också att ge en grundläggande förståelse för de syften som legat till grund för införandet av konkurrensskadeavgiften.

Arbetet är dock inte begränsat till att endast behandla konkurrensskadeavgiften utan syftar även till att behandla och utreda det svenska eftergiftsprogrammet och konkurrensskadeavgiften inbördes förhållande och dessa instruments stora betydelse för att uppnå optimal effektivitet i sanktionssystemet.

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att endast utgå ifrån konkurrensskadeavgiften som om avgiften vore det enda tillgängliga sanktionsmedel att tillgå. Detta innebär således att de övriga sanktionsformerna inte kommer att beaktas. En genomgång av

samtliga sanktioner är inte möjlig eftersom uppsatsen skulle riskera att bli allt för omfattande om hänsyn skulle tas till de övriga sanktionsformer. Utöver att behandla konkurrensskadeavgiften har jag valt att låta arbetet omfatta även eftergiftsinstitutet.⁴ Det finns en stark anknytning mellan konkurrensskadeavgift och eftergift. Man skulle kunna säga att de utgör vardera sida av ett och samma mynt. Det går således inte att på ett tillfredställande sätt behandla konkurrensskadeavgiftens effektivitet utan att också ta hänsyn till den betydelse eftergift har inom såväl Sverige som EU. Jag har då jag behandlar EG-rätten valt att endast hantera utvalda delar som är av intresse för frågeställningen och som kan tänkas ha betydelse för besvarandet av denna.

Eftersom den amerikanska *antitrust*-rätten haft ett stort inflytande på hur vi nationellt och gemenskapsrättsligt valt att utforma konkurrensrätten, faller det sig också naturligt att när så krävs beskriva den amerikanska *antitrust*-rätten och göra jämförelser med denna.

Vidare kommer jag då jag behandlar konkurrensskadeavgiften främst att utgå från kartellverksamhet då det är denna överträdelse som getts högsta prioritet av såväl Konkurrensverket (KKV) som den Europeiska Kommissionen, eftersom olagliga karteller framstår som det allvarligaste hotet mot en effektiv konkurrens. Alla samarbeten är dock inte av ondo; samarbeten där nyttan överväger de skadliga effekterna kan vara tillåtna. Dessa kommer dock inte att beaktas i denna framställning. Effektivitetsproblem aktualiseras också då det gäller missbruk av dominerande ställning och mycket av det som belyses i detta arbete kan givetvis också appliceras på sådana fall.

1.4 Metod och material

Arbetet följer i huvudsak en rättsdogmatisk metod. Traditionella rättskällor såsom lag, praxis, förarbeten, doktrin men också KKV:s och Kommissionens publicerade allmänna råd och tillkännagivanden har varit mig behjälpliga. Arbetet har även i vissa delar komparativa inslag, vilket kommer till uttryck i de delar då jämförelse sker mellan det konkurrensrättsliga sanktionssystemen i Sverige och EU. Rättspraxis har haft stor betydelse för den konkurrensrättsliga utvecklingen och det kommer således löpande i texten refereras till fall som är av betydelse för rättsläget och rättsutvecklingen eller på något sätt kan illustrera och belysa problemställningen. Tillgång till empiriska studier har också gett ytterligare underlag för bedömningen i arbetet. Dessa har i huvudsak inhämtats från KKV: s forskningsrapporter och statens offentliga utredningar (SOU).

---

⁴ Institutet kommer ursprungligen från den amerikanska *antitrust*-rätten och är en form av immunitet för företag som väljer att *avslöja* andra företag i en kartell som man själv är part i, man talar i USA och EU om *Leniency*.

Svensk rättspraxis avseende konkurrenskadeavgift är relativt blygsam. Det har därför varit nödvändigt att studera den praxis, avseende administrativa böter, som utvecklats inom Gemenskapen. EG-praxis har granskats utifrån den betydelse den kan tänkas ha för den svenska rättstillämpningen.⁵ Det har också funnits ett intresse att göra en jämförelse i bedömningen mellan svensk och EG-rättslig praxis för att se vari skillnaderna ligger, även om en sådan jämförelse inte är helt rättvisande då omfattningen av svensk praxis är ytterst blygsam i jämförelse med den Gemenskaprättsliga.

1.5 Disposition

Initialt ges läsaren, i informativt syfte, en kortare historisk tillbakablick, vilket beskriver bakgrunden till lagstiftarens intention med införandet av konkurrenskadeavgift. I denna del avser jag att belysa de skäl som kom att konstituera revisionen av ÅKL och införandet av 1993 års KL samt sanktionsformen konkurrenskadeavgift och senare också införandet av eftergift.

I kapitel två sker i huvudsak en deskriptiv genomgång av konkurrenskadeavgiften. Här redogörs också för Kommissionens beräkningsgrunder för administrativa böter.

Kapitel två följs av en genomgång av eftergiftsinstitutet i kapitel tre. Dessa två inledande kapitel syftar till att ge läsaren en grundläggande förståelse och överblick hur det gällande systemet med konkurrenskadeavgift och eftergift är utformat.

Kapitel fyra utgörs i huvudsak av en analys av konkurrenskadeavgifts- och eftergiftsinstitutet. Denna del är uppbyggt på så sätt att jag inledningsvis behandlar olika effektivitetsaspekter i institutet. Föremålet för min granskning är i huvudsak olika uppenbara effektivitetsbrister. Därefter behandlar jag kopplingen mellan konkurrenskadeavgift och eftergift. Jag gör reflektioner över hur systemet har fungerat och hur det kan tänkas fungera i framtiden. Slutsatser dras huruvida systemet mot bakgrund av vad som framkommer i denna del fungerat enligt lagstiftarens ursprungliga intentioner.

I det femte avslutande kapitlet gör jag en sammanfattning av de slutsatser jag dragit och de reflektioner jag gjort i uppsatsen samt huruvida sanktionsavgiften verkligen motsvarar de högt ställda konkurrenspolitiska mål som satts upp eller om det krävs en förändring av sanktionssystemet i syfte att tillförsäkra samhället en effektiv och väl fungerande konkurrens.

---

⁵ I förarbetena anges också att den svenska konkurrensrätten skall ta intryck och följa den praxis som utvecklas av EG-domstolen. Det finns således goda skäl att använda sig av den praxis som utvecklats på gemenskapsnivå. Prop. 1992/93:56 s.21.

2 Konkurrenskadeavgiften

2.1 Bakgrund och historik

I denna inledande del avser jag att behandla bakgrunden till införandet av konkurrenskadeavgiften. Det är oundvikligt att inte också beröra historiken till införandet av den EG-rättsliga motsvarigheten, de administrativa böterna.

Redan tidigt i EG: s historia använde man sig av böter i syfte att straffa och avskräcka företag från att medverka i förbjudna samarbeten med konkurrenter eller att missbruka sin dominerande ställning. Böter dömdes ut så tidigt som på 1960-talet mot ett flertal konkurrerande företag i läkemedelsbranschen, den uppmärksammade s.k. *Kininkartellen*.⁶ Lockelsen att maximera sin vinst genom att på olika sätt begränsa konkurrensen har för företagen varit stor, dels för att risken att bli avslöjad vid kartellsamarbete tidigare varit mycket liten, dels för att de sanktioner som funnits till hands inte varit tillräckligt avskräckande. Det saknades således incitament för företag att följa konkurrensreglerna eftersom risken att upptäckas och lagföras i det närmaste varit obefintlig. I den s.k. *Lindebeckkommissionen*⁷ från 1993 konstaterades att det fanns effektivitetsproblem även på den svenska marknaden. Det fanns tydliga tecken på att priserna i landet i allmänhet var högre än i övriga Europa. I början av 1990-talet begränsade offentliga marknadsregleringar och statliga monopol den svenska konkurrensen. Det fanns också starka indikationer på att företag i en större omfattning än vad man tidigare känt till varit delaktiga i olika former av otillåtna samarbeten. Den svenska marknaden kännetecknas av marknader dominerade av ett eller ett fåtal stora aktörer, oligopol och superdominans. Anledning till detta torde vara att ett flertal av dessa marknader tidigare varit statliga monopolmarknader.

Genom att införa konkurrenskadeavgift i KL hoppades lagstiftaren skapa ett tillräckligt kraftfullt instrument i syfte att skapa förutsättningar för att upprätthålla en effektiv konkurrens på marknaden. En ekonomisk sanktion får sägas ha som grundförutsättning för att fungera effektivt, att det föreligger en *inte obetydlig risk för upptäckt* och att sanktionen är *tillräckligt kraftfull*.

Konkurrensen inom såväl Gemenskapen som Sverige har förbättrats avsevärt sedan början av 1990-talet, dels genom olika lagreformer, teknisk utveckling, globalisering, öppnandet av statliga monopolmarknader samt det svenska medlemskapet i EU har bidragit till att förbättra konkurrensen. Sedan inträdet i EU har Sverige gradvis blivit en allt mer integrerad del av

---

⁶ Domstolens dom den 15 juli 1970 C-41/69, *ACF Chemiefarma NV mot Europeiska Gemenskapens Kommission*.

⁷ SOU 1993:16 s.338.

gemenskapen. De svenska lagstiftarna har vid utformandet av sanktionssystemet låtit sig inspireras av det konkurrensrättsliga regelverket inom Gemenskapen i syfte att uppnå ytterligare harmonisering.

Systemet med konkurrensskadeavgift är ett tämligen nytt system vilket infördes i samband med reformen och införandet av den nya KL 1993. EG:s administrativa böter har fått tjäna som förebild vid utformandet av konkurrensskadeavgiften. Det svenska systemet liknar i huvudsak det EG-rättsliga men det föreligger dock vissa skillnader. Det svenska systemet med konkurrensskadeavgift jämföras dock ej av svenska myndigheter med böter⁸, vilket kan få stor betydelse för avgiftens avskräckande verkan.⁹

2.2 Konkurrensskadeavgift och dess syfte

Syftet med konkurrenslagstiftningen, vilket framgår av 1 § KL, är att undanröja och motverka hinder mot en *effektiv konkurrens* på marknaden.¹⁰ Med effektiv konkurrens menas inte bara aktiv konkurrens utan även potentiell konkurrens från aktörer som inte i nuläget är aktiva på en viss marknad men som utan alltför stora svårigheter kan etablera sig på en aktuell marknad.¹¹ Från lagstiftarens sida har man genom införandet av konkurrensskadeavgiften velat förhindra och försvåra förfaranden som har till syfte att begränsa den effektiva konkurrensen på marknaden. Tanken är främst att avgiften skall verka preventivt enligt samma princip som straff för privatpersoner.¹² Den ekonomiska sanktionen skall således genom sin avskräckande karaktär förmå företaget att inte på ett otillåtet sätt samverka eller i annan form begränsa den effektiva konkurrensen på marknaden. Konkurrensskadeavgiften är liksom de administrativa böterna en offentligrättslig ekonomisk sanktion vilken tillfaller staten.

---

⁸ Wetter m.fl. s. 797 (not 97).

⁹ Se 4.2.3 angående möjlighet till avdrag för EG-rättsliga böter.

¹⁰ KL tar fasta på konkurrensbegränsningar på den svenska marknaden och EG-fördraget om samhandelskriteriet är uppfyllt.

¹¹ Bernitz s.51.

¹² Wetter m.fl. s.797. Det finns dock en väsentlig skillnad i förhållande till straffet eftersom konkurrensskadeavgiften endast kan riktas mot ett företag till skillnad från straffet. Dessutom får det som jag behandlat i 4.2.3 betydelse för huruvida avdragsrätt föreligger eller inte vad gäller administrativa böter.

2.3 Konkurrenskadeavgiften

Har företag¹³ uppsåtligt eller av oaktsamhet¹⁴ brutit mot förbuden i 6 § KL om förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag, 19 § KL om missbruk av dominerande ställning eller artikel 81-82 i Europeiska Gemenskapens fördrag (EGF)¹⁵ skall företaget ådömas att betala konkurrenskadeavgift (26 § KL). Konkurrenskadeavgiften skall dock inte utdömas i ringa fall (28 § KL). Är det fråga om överträdelser, som med hänsyn till lagstiftningens allmänna syften att främja en effektiv konkurrens, framstår som bagatellartade eller försumbara skall överträdelsen betraktas som ringa.¹⁶ En förutsättning för att KKV skall kunna väcka talan om konkurrenskadeavgift är att det sker inom loppet av fem år från det att överträdelsen upphört (30 § st.1 KL). Konkurrenskadeavgift kan inte meddelas om ett företags förfarande omfattas av ett åläggande förenat med vite enligt 23, 57 § § KL (30 § st.2 KL). Inget torde dock hindra att konkurrenskadeavgift yrkas för samma förfarande som omfattas av ett vitesföreläggande avseende tiden före åläggandet. Detsamma gäller om KKV godtagit ett åtagande enligt 23a § KL, under förutsättning att inte åtagandet återkallats (29 § KL).

2.3.1 Vilka rättssubjekt kan träffas av konkurrenskadeavgiften?

Endast ett företag¹⁷ kan drabbas av konkurrenskadeavgift eller EG-rättens administrativa böter, vilket framgår av 6, 19 § § KL samt artikel 81-82 EGF. Konkurrenskadeavgiften skall betalas av det företag i vars verksamhet överträdelsen ägde rum.¹⁸ Att ett bolag överlåts till en ny ägare torde inte vara något hinder mot att ansvar utkrävs av bolaget för tidigare överträdelser. Det går således inte att undkomma ansvar genom att förändra ägarstrukturen i företaget.¹⁹ Konkurrenskadeavgiften kan inte heller dömas ut för åtgärder som vidtas under den tid som beslut om godtagande av åtagande enligt 23a § st.1 KL gällt om åtgärderna är förenliga med beslutet (29 § KL). Konkurrenskadeavgiften får dock påföras om beslutet har

---

¹³ Frågan om vilket företag som kan åläggas att betala konkurrenskadeavgift är beroende av vad som avses med begreppet "företag" i 26-27 §§ KL, se 2.6.

¹⁴ Se 2.3.6 angående uppsåt och oaktsamhet.

¹⁵ Förordning 1/2003 artikel 3(1) stadgar att den nationella domstolen är förpliktigad att tillämpa artikel 81-82 EGF när samhandelskriteriet är uppfyllt. Samhandelskriteriet behandlas i 2.4.1.

¹⁶ Prop. 1992/93:56 s.93.

¹⁷ Vad som är att anse som ett företag enl. KL och EGF utvecklas vidare i 2.6.1.

¹⁸ Det är följaktligen det eller de företag som medverkat till att överträdelsen ägt rum som skall betala konkurrenskadeavgiften.

¹⁹ Prop. 1992/93:56 s.92. Samt se p.23 -32 i mål C-297/98 *SCA Holding Ltd mot Europeiska Gemenskapens kommission*. I målet fastslogs att den juridiska person som ansvarade för företagets verksamhet vid överträdelsen också bär ansvaret oavsett om företaget senare överlätits till tredje man. Det är följaktligen det eller de företag som medverkat till att överträdelsen ägt rum som skall betala konkurrenskadeavgiften.

återkallats på grund av ofullständiga eller vilseledande uppgifter som parterna lämnat.

2.3.2 Storlek på konkurrensskadeavgiften

Avgiften sätts till lägst 5, 000 Svenska kronor (SEK) och som högst till SEK 5, 000, 000 eller till ett högre belopp dock ej mer än tio procent av *företagets* omsättning föregående räkenskapsår (26-27 § § KL).²⁰ Med omsättning menas hela företagets samlade omsättning. Inom EG-rätten finns möjlighet att utgå från en hel koncerns omsättning vid beräkning av konkurrensrättsliga böter för ett företag i en koncern.²¹ Denna möjlighet saknas dock i Sverige.²² Har flera företag medverkat till överträdelsen då skall talan väckas mot samtliga inblandade och konkurrensskadeavgiften fastställas särskilt för vart och ett av företagen (27 § st.2 KL).

2.3.3 Beräkning samt fastställande av konkurrensskadeavgift

Vid fastställandet av konkurrensskadeavgiften beaktar KKV följande faktorer:

- Hur pass allvarlig en överträdelse är.
- Hur länge den pågått.
- Har företaget genom att samarbeta med KKV underlättat utredningen.
- Försvårande och förmildrande omständigheter av betydelse.²³

Hänsyn tas till såväl försvårande eller förmildrande omständigheter av betydelse för omfattningen av överträdelsens verkningar i form av exempelvis prishöjande effekt eller den ekonomiska skada som drabbar andra företag och konsumenter (28 § KL).²⁴ Har överträdelsen lett till skadliga konkurrens effekter anses överträdelsen vara av mer allvarlig art. Avgörande för hur allvarlig en överträdelse anses vara är de

---

²⁰ MD 2001:30. MD stadgade genom detta avgörande att det är möjligt att ålägga ett moderbolag att betala konkurrensskadeavgiften för en överträdelse som begåtts av dotterbolaget. Detta synsätt överensstämmer med vad som gäller enl. EG-rätten.

²¹ Böter är den EG-rättsliga motsvarigheten till konkurrensskadeavgift. Av artikel 23(2) förordning 1/2003 får inte böterna, för varje *företag* eller *företagssammanslutning* överstiga tio procent av föregående räkenskapsårs totala omsättning.

²² I och med MD 2001:30 har dock ett moderbolag ansetts kunna bli skyldigt att betala konkurrensskadeavgift för överträdelse av konkurrenslagen av ett dotterbolag, då de ingår i samma ekonomiska enhet.

²³ För en diskussion om vad som anses vara förmildrande resp. försvårande omständigheter se 2.3.4-5.

²⁴ Prop. 2001/02:167 s.16.

konkurrensrättsliga effekternas omfattning. Av betydelse är också såväl effekten av ett visst handlande på den allmänna prisbilden som direkta ekonomiska skador som åsamkats andra företag, som företagets marknadsandel samt dess ekonomiska utbyte med andra företag; betydelsen av de varor eller tjänster som konkurrensbegränsningen avser tillmäts också betydelse.²⁵ När ett förbjudet förfarande är resultatet av marknadsmakt hos ett företag med dominerande ställning anses det särskilt befogat att konkurrensskadeavgiften får en mer ingripande karaktär.²⁶ Även andra omständigheter kan beaktas såsom den allmänna marknadsbilden, ekonomiskt utbyte mellan företag samt betydelsen av en viss vara eller tjänst som konkurrensbegränsningen avser på den aktuella marknaden.

Rör det sig om ringa överträdelser så skall ingen konkurrensskadeavgift påföras (28 § KL). I förarbetena till KL har lagstiftaren angivit att det kan röra sig om ringa fall då det till lagstiftningens allmänna syfte att främja en effektiv konkurrens skulle framstå som bagatellartad eller försumbar.²⁷ Ett sådant fall skulle kunna vara att företaget har en mycket liten marknadsandel. Det torde dock för bestämmandet av konkurrensskadeavgiften ha en viss betydelse huruvida part haft uppsåt eller varit oaktsam vid överträdelser.²⁸ Kravet på *uppsåt* eller *oaktsamhet* i KL har dock, som angivits ovan, via praxis fått ge vika för en syn med närmast strikt ansvar.²⁹

Det är KKV som skall ange det belopp som skall yrkas i konkurrensskadeavgiften samt på vilka grunder och omständigheter detta belopp baserar sig på. Skulle det under rättegången framkomma nya omständigheter av betydelse utgör inte detta ett hinder mot att KKV justerar sitt yrkande inom ramen för vad som anges inom 13 kap. 3 § RB. Domstolen får inte döma ut ett högre belopp än vad som yrkats av KKV. Däremot är man inte förhindrad att döma ut ett lägre belopp än vad som yrkats av KKV (17 kap. 3 § RB).

2.3.4 Förmildrande omständigheter

Vid utdömande och beräkningen av konkurrensskadeavgiften skall såväl förmildrande som försvårande omständigheter beaktas. Såsom förmildrande omständigheter anses, att ett företag snabbt upphör med överträdelser, att

---

²⁵ Prop. 1992/93:56 s.93.

²⁶ T 8-103-96 *KKV./ Statens järnvägar* (2000-02-01). SJ hade genom ett mycket lågt anbud vunnit dragkampen om tågtrafiken i Småland. Motparten BK Tågs förlust av tågtrafiken i Småland fick allvarliga konsekvenser för företaget i form av ekonomiska förluster. SJ: s låga bud syftade till att begränsa andra konkurrenters möjlighet att träda in på marknaden samt att eliminera den befintliga konkurrensen. Domstolen hävdade att det SJ avsiktligt lämnat ett anbud som saknade kostnadstäckning och som man inte kunde återvinna kostnaderna genom att ta över den aktuella tågtrafiken i regionen. KKV hade yrkat på 30 Mkr i konkurrensskadeavgift men fick till slut nöja sig med 8 Mkr i MD.

²⁷ Prop. 1992/93:56 s.93.

²⁸ Se 2.3.6 för diskussion om uppsåt och oaktsamhet.

²⁹ Nils Wahl, optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt s. 18.

man samarbetar med KKV under hela utredningen och förser myndigheten med all den information som har betydelse för den fortsatta utredningen eller om företaget själv anmält överträdelsen (28a § KL).³⁰ Såsom förmildrande omständighet anses även att företaget haft en passiv roll, om överträdelsen berott på hot eller påtryckningar från andra företag, att man medverkat i en begränsad omfattning till överträdelsen eller att företaget befinner sig i en svår finansiell kris. Om företaget har ålagts att betala skadestånd på grund av överträdelsen är detta också en grund som kan anses utgöra en förmildrande omständighet.³¹ Svensk praxis är inte särskilt omfattande vad gäller praxis rörande överträdelser av 6 § KL, men i ett par fall har MD och STR funnit att det förelegat förmildrande omständigheter och satt ner beloppet.³² I den uppmärksammade *Bensinkartellen*³³ beaktade domstolen att Preem och Hydro i viss utsträckning medverkat i utredningen och de erhöll därmed viss nedsättning vid fastställandet av konkurrensskadeavgiften.

2.3.5 Försvårande omständigheter

Att försvårande omständigheter beaktas vid beräkningen av konkurrensskadeavgiften syftar till att förfaranden som kan få allvarliga konsekvenser på den effektiva konkurrensen skall ges en än mer avskräckande karaktär. Omständigheter som är att betrakta som försvårande medför en höjning av konkurrensskadeavgiften. Syftet är som nämnts tidigare att sanktionsavgiften skall verka preventivt.

Huruvida en viss omständighet skall bedömas som allvarlig torde avgöras främst med hänsyn till de konsekvenser ett visst agerande kan få för den effektiva konkurrensen, har överträdelsen skett under en längre tidsperiod, rör det sig om upprepade överträdelser,³⁴ är det fråga om en marknad där företaget har en stark ställning, har företaget medverkat i en horisontell kartell där syftet varit att höja prisnivån på sikt eller om överträdelsen lett till direkta ekonomiska skador hos andra företag på marknaden. Det är uppenbart att begränsningar av konkurrensen mellan företag som har en stark ställning på marknaden med höga marknadsandelar måste betraktas

---

³⁰ I STR mål nr T5467-03 valde ett antal företag att samarbeta med KKV, genom att förse KKV med betydelsefull information samt att vissa erkännanden och medgivanden gjordes. Detta är ett praktiskt exempel på vad som anses vara förmildrande omständigheter. KKV valde att sänka kraven på konkurrensskadeavgift för dessa företag.

³¹ Prop. 1992/93:56 s.93.

³² T 19576-98 *KKV./Börjes Trafikskola m.fl.* (2000-05-16). I förspelet till "Trafikskolorna" valde KKV att inte väcka talan mot ett företag, till följd av att företaget hoppat av den olagliga kartellen samt att man försett verket med sådan betydande information om det otillåtna förfarandet att verket kunde inleda en undersökning av fallet. Detta var för övrigt innan lagstiftaren infört eftergiftsinstitutet i KL.

³³ Mål nr T 9902-00 *KKV./Norsk Hydro m.fl.* s. 154 (2003-04-29).

³⁴ T 11660-03 *KKV./Keyvent m.fl.* (2005-03-14), s.57. Domstolen ansåg att det faktum att Keyvent gjort sig skyldig till överträdelse av 6 § KL vid två tillfällen var att betrakta som en försvårande omständighet. Företaget hade dock ekonomiska problem och befann sig nära obestånd konkurrensskadeavgiften kom därför att bestämmas till blygsamma 150 000 kr.

som allvarligare än begränsningar av företag med en liten marknadsandel. De ekonomiska effekterna kan förväntas bli så mycket allvarligare när det rör sig samarbeten mellan stora aktörer. Om företaget inte varit samarbetsvilligt gentemot KKV eller Kommissionen är detta att betrakta som försvårande omständigheter och medför att konkurrensskadeavgiften får en mer ingripande karaktär.³⁵ Också frågan om en överträdelse skett uppsåtligen eller av oaktsamhet bör tillmätas viss betydelse.³⁶ I MD 2005:7³⁷ konstaterade MD att de inblandade företagen samordnat sitt agerande i samband med möten, som företagen beviljats individuellt undantag för enligt 8 § KL, skulle betraktas som en försvårande omständighet, att företagen kunde mötas legitimt medförde att risken för upptäckt minskat avsevärt.³⁸

2.3.6 Gränsen mellan uppsåt och oaktsamhet

För att KKV skall få väcka talan om konkurrensskadeavgift förutsätts enligt 26 § KL att företaget eller någon som handlat på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har överträtt förbudsbestämmelserna i artikel 81, 82 EGF eller 6, 19 § § KL.

Om den som företar handlingen har för avsikt att uppnå en viss önskad effekt med ett förfarande och denne varit medveten om att förfarandet strider mot gällande förbudsregler i KL samt att det funnits ett syfte att begränsa konkurrensen då torde det enligt en konkurrensrättslig bedömning föreligga ett uppsåt.³⁹ Har däremot den som företagit ett visst förfarande insett möjligheten av den konkurrensbegränsande effektens inträde då är det istället fråga om oaktsamhet.⁴⁰

Det kan vid beräkning av konkurrensskadeavgiften vara av betydelse att konstatera om ett otillåtet förfarande skett uppsåtligen eller av oaktsamhet då detta kan få betydelse vid beräkningen av avgiftens storlek. Uppsåt kan vara en sådan omständighet som är att betrakta som försvårande och således utgöra skäl för att höja avgiften. Uppsåt eller oaktsamhet kan också få betydelse för ett företags möjlighet att få eftergift eller nedsättning. Uppsåt

³⁵ T 11660-03 KKV./Keyvent m.fl. (2005-03-14), s.93.

³⁶ SOU 2006:99 s.470.

³⁷ MD 2005:7 KKV./ Norsk Hydro m.fl. s.45.

³⁸ Stockholms tingsrätt kom till motsatt slutsats ifråga om att företagen samordnat sitt agerande i samband med legitima möten.

³⁹ Inom straffrätten skiljer man mellan tre former av uppsåt. Man kan ha ett direkt, indirekt eller ett individuellt uppsåt. Det eventuella uppsåtet har dock kommit att ersättas av ett likgiltighets uppsåt. Den nedre gränsen bland uppsåtformer utgörs av eventuellt eller likgiltighets uppsåt, man säger att det föreligger ett uppsåt om gärningsmannen inser att effekten att effekten är möjlig och han ändå företar handlingen, även om han varit säker på att effekten skulle inträda. Susanne Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, s.26-27.

⁴⁰ *Ibid.* s. 30. Enligt straffrätten har en person handlat oaktsamt om han inte varit tillräckligt aktsam och det kunnat begäras av just honom i den aktuella situationen att han hade iakttagit sådan aktsamhet. Dvs. om personen i fråga avvikit från vad en normalt aktsam person skulle ha agerat eller förstått. Tidigare talade man om hur *bonus pater familias* skulle ha agerat i en situation (den förnuftige familjefadern).

skall konstateras hos företaget eller hos representant som handlat å företagets vägnar. Ett uppsåt kan således konstateras om en uppdragstagare eller en anställd handlat som en representant för företaget, vilket innebär att ett företags förfarande kan anses uppsåtligt trots att dess ledning inte känt till att en representant från företaget på eget initiativ agerat i strid mot förbudsreglerna.⁴¹ Ett uppsåt förutsätter dock att det finns ett syfte att begränsa konkurrens eller att det finns vetskap om att följden kan bli konkurrensbegränsande. Ett handlande är oaktsamt om företaget eller den som handlar på företagets vägnar rimligtvis *borde ha förutsett* att handlandet skulle ha negativa verkningar på konkurrensen av det slag som är förbjudet.⁴² I svensk praxis har kravet på uppsåt eller oaktsamhet utvecklats mot ett närmast strikt ansvar. MD konstaterade i *BK Tåg*⁴³ att det var tillräckligt att SJ inte kunde ha ansetts ha varit omedvetna om att det påtalade förfarandet begränsade konkurrensen. MD hänvisade i det aktuella fallet till EG-domstolens avgörande i *Belascofallet*.⁴⁴

2.3.7 Förfarandet

Stockholms tingsrätt (STR) får på talan av KKV besluta om att ett företag skall åläggas att betala konkurrensskadeavgift om företaget eller någon som handlar på dess vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har överträtt de ovan angivna förbudsbestämmelserna i KL eller EGF (26 § KL). Det är endast KKV som kan väcka talan om konkurrensskadeavgift, vilket framgår av ordalydelsen i lagtexten. KKV har bevisbördan för att de förutsättningar som ställs i KL också är uppfyllda.⁴⁵ Riktas talan mot flera företag skall konkurrensskadeavgift fastställas särskilt för vart och ett av företagen (27 § KL). Avgiften skall reflektera företagets delaktighet i överträdelsen, och bör inte bestämmas så högt att företagets fortsatta existens hotas. En dom av STR om att ådöma ett företag att betala konkurrensskadeavgift kan överklagas hos MD (63 § KL). Prövningstillstånd fordras inte för att överklaga tingsrättens dom. MD:s domar kan ej överprövas då MD utgör sista instans.

Det är viktigt att poängtera att domstolsförfarandet kan skilja sig något åt beroende på vilken fråga som skall prövas. Enligt förfarandereglerne i KL skall vissa frågor i konkurrensmål handläggas enligt Rättegångsbalkens (RB) regler för tvistemål medan andra ärenden skall handläggas enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden, s.k. konkurrensärenden. I mål där talan väcks vid STR är det RB:s bestämmelser om indispositiva tvistemål som

---

⁴¹ Prop. 1992/93:56. s.92.

⁴² *Ibid.* s.92.

⁴³ MD 2000:2 *SJ./KKV (BK Tåg)* s.29. Domstolen uttalade att kravet på uppsåt skulle anses vara uppfyllt om handlandet haft till syfte att begränsa konkurrensen. Domstolen menade att SJ måste ha insett att prissättningen i det av SJ lämnade budet riskerade att i vart fall allvarligt försvaga BK Tåg.

⁴⁴ *Ibid.* s.13-14. C-246/86 *Belasco m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission* (1989) ECR 2117 s.2158.

⁴⁵ Prop. 1992/93:56 s.91. Detsamma gäller för kommissionen enligt artikel 2 förordning 1/2003.

gäller. När det gäller beslut av KKV som prövas av MD som första instans tillämpas reglerna enligt lagen om domstolsärenden.⁴⁶ En god minnesregel är att frågor som rör överklagande av KKV:s beslut med stöd av KL handläggs som konkurrensärenden, medan fall där KKV i stället måste väcka talan, dvs. är part i målet, handläggs som konkurrensmål.⁴⁷ Ett exempel på konkurrensmål är fall som handlar om konkurrensskadeavgift. KKV måste väcka talan om konkurrensskadeavgift vid STR (26 § KL).

2.4 Gränsdragningen mellan det svenska regelverket och det EG-rättsliga

Om en konkurrensbegränsning uppfyller det s.k. *samhandelskriteriet*,⁴⁸ dvs. att samhandel mellan medlemsstater kan komma att påverkas av ett förfarande, skall det angräpas med stöd av EG-rätten och inte med nationell rätt.⁴⁹ Den påverkan på handeln som Kommissionen beaktar kan vara av två slag. Dels kan det röra sig om påverkan av handelsströmmarna, dels strukturella förändringar på marknaden.⁵⁰ Viktigt är också att det ställs ett krav på att återverkningarna är märkbara på konkurrensstrukturen inom den gemensamma marknaden. Man brukar referera till det som *märkbarhetskriteriet*. EG-domstolen har konstaterat att ett förfarande uppfyller kravet på märkbarhet om handeln mellan medlemstaterna

*”med tillräcklig grad av sannolikhet, på grundval av rättsliga eller faktiska omständigheter, kan förutses att avtalet i fråga direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt kan inverka på handelsflödet mellan medlemsstater⁵¹ ... på ett sådant sätt att det kan komma att hindra förveklighandet av en gemensam marknad mellan medlemsstaterna”.*⁵²

Det är således inte nödvändigt att konstatera att ett förfarande faktiskt har påverkat handeln utan det är tillräckligt att avtalet eller förfarandet är av sådan beskaffenhet att det kan tänkas ha sådan verkan.⁵³ Utgångspunkten för en gränsdragning mellan den svenska och EG-rättsliga konkurrensrätten är således att EG-rätten är tillämplig på konkurrensbegränsningar som

⁴⁶ Wetter m.fl. s. 889. Konkurrensmålen omfattar bl.a. talan om ålägganden enligt (23 § 2 st. KL), konkurrensskadeavgift (26 § KL), företagskoncentrationer (34a, 36, 41 samt 43 § § KL). Exempel på konkurrensärenden är beslut om gryningsräder (47, 48 samt 56b §§ KL).

⁴⁷ Wetter m.fl. s.890. ett sådant undantag är frågor rörande gryningsräder och frågor om advokatsekretessen enligt lagen om domstolsärenden detta till trots att KKV inte har beslutanderätt.

⁴⁸ Se p.21 Kommissionen tillkännagivande om ”*Riktlinjer om begreppet påverkan på handel i artikel 81 och 82 i fördraget*” ang. kravet på effekt mellan medlemstaterna.

⁴⁹Förordning 1/2003 artikel 5, se även preambel p.8.

⁵⁰ SOU 2001:74 s.43. Se tillkännagivandet p.20 angående begreppet handel.

⁵¹ Förenade målen T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-34/95, T-39/95, T-42/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-65/95, T-68/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95, T-104/95 *Cimenteries CBR m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission* REG 2000 s. II-491p.1986. Min kursivering.

⁵² *Ibid.*p.3930. Min kursivering.

⁵³ Wetter m.fl. s.43. Hypotetiska eller spekulativa effekter är dock inte tillräckliga, utan det måste kunna förutsättas med viss grad av sannolikhet att ett förfarande kan ha indirekta eller potentiell märkbar effekt.

uppfyller samhandelskriteriet, medan KL blir tillämplig på konkurrensbegränsande förfaranden med verkan endast i Sverige.⁵⁴ Försiktighet är dock påkallad vid en bedömning huruvida ett förfarande uppfyller samhandelskriteriet eller inte. Att en kartell endast är verksam i en medlemsstat kan även få effekter på andra medlemstater, vilket också framgår av EG-domstolens avgörande i *Vereeniging van Cementhandelaren mot Europeiska Gemenskapens Kommission*.⁵⁵ EG-domstolen angav att en priskartell som endast omfattade cementhandlare i Nederländerna hade konkurrensbegränsande verkningar inom Gemenskapen genom att samarbetet utgjorde ett inträdeshinder för ett belgiskt företag att exportera cement till den nederländska marknaden. Domstolen ansåg att kartellens agerande syftat till nationell avskärmning av den aktuella marknaden.⁵⁶ Att utestänga utländska aktörer genom att företag inom en medlemsstat samarbetar för att säkra de egna marknadsandelarna och den egna marknaden strider mot gemenskapens mest grundläggande rättighet om fri rörlighet. Ett sådant förfarande kan inte tillåtas eftersom detta skulle motverka syftet med Gemenskapen om fri rörlighet över gränserna mellan medlemsstaterna.

2.5 Kommissionens beräkning av böter⁵⁷

Artikel 23 förordning 1/2003 ger Kommissionen behörighet att ålägga företag böter för överträdelse av förbudsbestämmelserna i EGF. De administrativa böterna fastställs särskilt för varje företag som gjort sig skyldig till överträdelse av förbudsreglerna och som talan riktar sig mot. När Kommissionen fastställer böter för företag som har överträtt förbuden i artikel 81, 82 EGF utgår man från en tvåstegsraket där första steget går ut på att beräkna ett grundbelopp för varje företag eller företagssammanslutning och det andra steget går ut på att bestämma huruvida det finns förmildrande eller försvårande omständigheter som föranleder en sänkning eller en höjning av böterna. Denna tvåstegsraket behandlas nedan. Av betydelse för Kommissionens fastställande av böter är också om en överträdelse är att betrakta som mindre allvarlig, allvarlig eller mycket allvarlig. Är det fråga om mindre allvarliga överträdelse⁵⁸ bör böterna fastställas till minst 1, 000 eller EUR 1, 000, 000. Är det istället fråga om allvarliga överträdelse⁵⁹ bör

---

⁵⁴ Av artikel 3 förordning 1/2003 följer att nationella domstolar, när de tillämpar nationell konkurrensrätt på avtal eller samordnade förfaranden, är förpliktade att även tillämpa artikel 81 och 82 om det föreligger samhandelseffekt.

⁵⁵ C-8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren mot Europeiska Gemenskapens Kommission* REG 1972 s.II-977.

⁵⁶ C-8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren mot Europeiska Gemenskapens kommission*, REG 1972 s.II-977p.29-31.

⁵⁷ Kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut i enlighet med artikel 23.2a förordning 1/2003 (2006/C 210/02).

⁵⁸ Normalt anses vertikala samarbeten ha en begränsad påverkan på den gemensamma marknaden.

⁵⁹ Horisontella samarbeten som faller utanför den hårda kärnan ”hardcore” men som kan komma att få stor påverkan på den gemensamma marknaden brukar betraktas som allvarliga överträdelse.

böterna minst fastställas till mellan EUR 1, 000, 000 och 20, 000, 000. För mycket allvarliga överträdelser⁶⁰ bör beloppet fastställas till minst EUR 20, 000, 000.

Steg ett: fastställande av grundbeloppet

Kommissionen utgår till att börja med från försäljningsvärdet av de produkter eller tjänster som har ett direkt eller indirekt samband med överträdelsen som företaget sålt inom EES.⁶¹ Det kan dock i fall som rör världsomspännande karteller vara så att Kommissionen måste se till företagets eller företagssammanslutningens sammanlagda omsättning för att kunna göra sig en bild av ett företags delaktighet i överträdelsen. När försäljningsvärdet väl har fastställts är Kommissionens nästa steg att fastställa grundbeloppet. Grundbeloppet baseras på en andel av försäljningsvärdet multiplicerat med antal år som företaget varit delaktig i kartellen.⁶² Som övre gräns har Kommissionen angivit att andelen av försäljningsvärdet skall beaktas till högst 30 procent.⁶³ Vid bestämmandet var i detta spann beloppet bör hamna tar Kommissionen hänsyn till överträdelsens art, de berörda parternas sammanlagda marknadsandel, överträdelsens geografiska utbredning samt huruvida överträdelsen verkligen genomförts eller inte.⁶⁴ Kommissionen har också gjort gällande att sådana särskilt allvarliga begränsningar som är att betrakta som *hardcore restriction* karteller i regel skall hamna i den övre delen av skalan. Horisontella avtal skall som regel höja grundbeloppet till mellan 15-25 procent av försäljningsvärdet i preventivt syfte.

Steg två: föreligger omständigheter som föranleder en sänkning eller en höjning av grundbeloppet.

Kommissionen gör i denna del en helhetsbedömning där hänsyn tas till samtliga relevanta omständigheter som kan tänkas ha betydelse för överträdelsens karaktär och allvarlighet. Vad som är att anse som försvårande omständigheter framgår av artikel 28 i riktlinjerna.⁶⁵ Kommissionen har möjlighet att höja grundbeloppet med 100 procent för varje överträdelse som fastställs. Vilka de förmildrande omständigheterna är framgår av artikel 29.⁶⁶ Att ett företag har deltagit en kortare period än

⁶⁰ När det rör sig om mycket allvarliga överträdelser är det normalt fråga om *hardcore* karteller eller andra överträdelser inom den hårda kärnan.

⁶¹ Kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut i enlighet med artikel 23.2a förordning 1/2003 (2006/C 210/02), artikel 13.

⁶² *Ibid.* artikel 18-19.

⁶³ Det är viktigt att poängtera att riktlinjerna inte är annat än riktlinjer och kommissionen kan i fall där det så är påkallat, frångå dem och gå utöver den gräns som anges i artikel 21 i syfte att uppnå en tillräckligt avskräckande effekt. Se artikel 37 i riktlinjerna.

⁶⁴ *Ibid.* artikel 22.

⁶⁵ Kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut i enlighet med artikel 23(2) förordning 1/2003 (2006/C 210/02), artikel. 28.

⁶⁶ Som anges i riktlinjerna tas i den första bedömningen då grundbeloppet fastställs hänsyn till omständigheter som även i den andra delen av bedömningen beaktas som varaktighet osv. detta innebär att det skulle kunna ske en form av dubbelräkning vid fastställandet av böterna förutsatt att det rör sig om försvårande omständigheter.

övriga kartellmedlemmar skall dock inte beaktas i detta skede eftersom Kommissionen redan vid bestämmandet av grundbeloppet tagit hänsyn till överträdelsens varaktighet.

Det finns möjlighet för Kommissionen att höja böterna i avskräckande syfte. Höjningen bör, om det är möjligt att uppskatta de ekonomiska vinsterna till följd av överträdelsen, överstiga de ekonomiska vinsterna till följd av överträdelsen. Böterna får dock inte överstiga tio procent av företagets eller företagssammanslutningens sammanlagda omsättning föregående räkenskapsår.⁶⁷ Det finns dessutom möjlighet för Kommissionen att beakta ett företags faktiska betalningskapacitet, denna möjlighet tillämpas dock mycket restriktivt. Det räcker inte att ett företag har en ogynnsam ekonomisk utveckling utan det krävs att de böter som enligt riktlinjerna skulle dömas ut med all säkerhet skulle äventyra företagets bärkraft på ett sådant sätt att samtliga tillgångar i bolaget skulle förlora hela sitt värde⁶⁸ Det är sålunda företagets fortlevnad som skall riskera att äventyras för att denna möjlighet skall aktualiseras.

I *Pioneerfallet*⁶⁹ gjorde EG-domstolen en del vägledande uttalanden angående beräkningen av böterna. Dels angav domstolen att man vid fastställandet av bötesbeloppet inom de angivna gränserna i den tidigare förordningen⁷⁰ skall ta hänsyn till hur allvarlig överträdelsen varit och hur länge den pågått. Man angav också att bötesbeloppet inte fick vara orimliga i förhållande till företagets storlek. Domstolen bedömde företagets storlek utifrån dess totala omsättning.

2.6 Den konkurrensrättsliga definitionen av ett företag och ett avtal

Av lagtexten framgår att det endast är *avtal* och förfaranden mellan *företag* som blir föremål för kretsen av möjliga som kan begå en överträdelse. Det framgår av 19 § KL och artikel 82 EGF att endast ett företag kan begå en överträdelse av EG:s och KL:s konkurrensregler. Det är av vikt för att kunna bedöma vad som är ett företag i konkurrensrättslig mening att begreppet ”företag” definieras. Den konkurrensrättsliga definitionen skiljer sig något från den bolags- och skatterättsliga definitionen. Det är viktigt att denna skillnad är klagjord för att förstå vad som omfattas av den konkurrensrättsliga företagsdefinitionen. Skälet till varför en sådan avgränsning måste göras är att denna avgränsning i slutändan får betydelse för konkurrensskadeavgiftens utfall och effektivitet. Det är också av intresse att definiera begreppet ”avtal” för att kunna avgöra i vilka fall det föreligger ett otillåtet samarbete enligt 6 § KL.

---

⁶⁷ Artikel 23(2) förordning 1/2003.

⁶⁸ *Ibid.* artikel 35.

⁶⁹ C-100-103/80, *SA Musique Diffusion Francaise m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 1983 s.1825p.118-121.

⁷⁰ Förordning 17 /62 vilken ersatts av förordning 1/2003.

2.6.1 KL: s och EGF: s definition av begreppet företag

Av 3 § KL framgår att med företag avses en fysisk eller juridisk person som driver en verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur.⁷¹ Vad som är att anse som ekonomisk och kommersiell verksamhet framgår av 1 § KL, där anges att produktion av handel med varor, tjänster eller andra nyttigheter omfattas. Myndighetsutövning omfattas dock inte i regel av lagtextens definition. I EGF finns det inte uttryckligen någon definition av vad som är att anse som ett företag. Det har i stället lämnats åt EG-domstolen att tolka begreppet företag, vilket har lett till ett relativt vitt företagsbegrepp. EG-domstolen har i målet *Höfner och Elsner mot Macrotron GmbH* konstaterat att begreppet:

*”Företag inom ramen för konkurrensrätten omfattar varje enhet som utövar ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och sättet för dess finansiering, samt att arbetsförmedling är en ekonomisk verksamhet.”*⁷²

Det är således inte verksamhetens rättsliga status eller finansieringsform som avgör om det är fråga om ett företag i konkurrensrättslig mening utan att verksamheten drivs som en ekonomisk verksamhet. Ekonomisk verksamhet har av EG-domstolen som tidigare angivits tolkats vidsträckt och har ansetts omfatta all sådan verksamhet som består i att erbjuda varor eller tjänster på en viss marknad.⁷³ Det finns inte något krav om att verksamheten skall vara inriktad på att generera vinst eller ha ett ekonomiskt syfte.⁷⁴ Inom EG-rätten omfattas fysiska personer som bedriver näringsverksamhet av företagsbegreppet.⁷⁵ En professionell fotbollsspelare eller artist skulle sålunda kunna betraktas som företag i konkurrensrättslig mening.⁷⁶ Det har inte heller någon betydelse om verksamheten är privatägd eller offentlig. Men även statliga och kommunala organ som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur torde kunna räknas som ett företag, dock inte till den del verksamheten innefattar myndighetsutövning.⁷⁷ Ett affärsverk har i svensk praxis ansetts omfattas av företagsbegreppet trots att verket är en del av staten.⁷⁸ Däremot så kan sådan verksamhet som har ett huvudsakligt socialt syfte inte anses omfattas av företagsbegreppet. Lagstiftaren angav i förarbetena till den nuvarande KL

⁷¹ Av MD 1996:33 framgår när en fysisk person kan anses vara ett företag. En arbetstagare har inte i denna sin egenskap ansetts kunna vara ett företag.

⁷² Se C-41/90, *Höfner och Elsner*, REG 1991, s. I-1979, punkt 21. Egen kursivering.

⁷³ Se C-35/96 *Europeiska Gemenskapens Kommission mot Italien*, REG 1998 s.I-3895 p.36.

⁷⁴ Wetter m.fl. s.57.

⁷⁵ *Ibid.* s.60.

⁷⁶ Ex. på detta är det uppmärksammade Bosmanfallet. Bosman ville byta klubb efter det att hans kontrakt hade gått ut, han befann sig i ett avtalslöst tillstånd. Klubben ville inte släppa spelaren, man gav inte Bosman tillstånd att flytta till en klubb i Frankrike. Domstolen ställde frågan om spelaren inte kunde anses vara ett företag i konkurrensrättslig mening. Om så var fallet då skulle detta vara en konkurrensbegränsande avtal artikel 81.1. Domstolen kom fram till att även fysiska personer i vissa fall omfattas av företagsbegreppet.

⁷⁷ Prop. 1992/93:56 s.66.

⁷⁸ MD 1997:17.

att det skulle ske en anpassning till EG-rätten.⁷⁹ Den praxis som har utvecklats till följd av den nya ordningen i KL är inte därför föga förvånande i överensstämmelse med den EG-rättslig praxisen.⁸⁰

2.6.2 Avtalsbegreppet vid karteller

Vad som är att anse som ett avtal torde vid första anblicken vara relativt enkelt, men beroende på om begreppet avtal används civilrättsligt eller vid ett konkurrensrättsligt förfarande så kan det skilja sig åt. Vad som är att anse som ett avtal definieras inte i Avtalslagen (AvtL) eller i någon annan svensk lag. Avtalsbegreppet har en mer vidsträckt innebörd inom konkurrensrätten än inom civilrätten. Ett samarbete där ett företag åtar sig att begränsa sin frihet på marknaden, utgör avtal i konkurrensrättslig mening.⁸¹ Det ställs inga krav på att det rör sig om ett civilrättsligt bindande avtal utan det kan röra sig om andra former av samarbeten där ett företag åtar sig att begränsa sin frihet på marknaden, även detta utgör avtal i konkurrensrättslig mening.⁸² Det kan räcka med ett s.k. *gentlemen's agreement*⁸³ eller en rekommendation för att avtalskriteriet skall anses uppfyllt. Ett avtal kan definieras som en rättsligt reglerad samverkan mellan parter med syfte att nå resultat i överensstämmelse med avtalets innehåll och syften.⁸⁴ Detta skulle enkelt kunna uttryckas som att parterna har samstämmiga viljeförklaringar eller konsensus. Att civilrättsligt bindande avtal uppfyller avtalskriteriet i 6 § KL samt artikel 81(1) EGF är tämligen klart. I EG-rätten har det redan vid ett företags närvaro vid ett kartellmöte ansetts tillräckligt för att avtalskriteriet i artikel 81(1) skall vara uppfyllt och företaget anses delaktig i kartellen.

I *Cimenteries*⁸⁵ fallet konstaterade Förstainstansrätten att ett företag som deltagit i ett möte vid vilken ett kartellsamarbete har diskuterats är att anse som delaktig, om inte företaget öppet gjort gällande att man inte har för avsikt att delta i kartellen, dvs. att man öppet tagit avstånd från samarbetet, eller att man vid mötet underrättat övriga deltagare om att man deltagit i mötet i annat syfte än att delta i en kartell.

Det är dock inte nödvändigt för KKV eller Kommissionen att visa huruvida varje del av en överträdelse är att betrakta som ett avtal eller ett samordnat förfarande, utan det är förfarandet eller förbindelsen i sin helhet som skall bedömas.⁸⁶ Alla förbindelser eller kontakter skall betraktas som en enda

---

⁷⁹ Prop. 1992/93:56 s.19.

⁸⁰ Se *Höfnar domen* C-41/90p.21, jmf. med T-5467-03.

⁸¹ Prop. 1992/93:56 s.71.

⁸² MD 2003:2 *Uponor./KKV*.

⁸³ Ett *Gentle mens agreement* är en överenskommelse som enbart grundar sig på ömsesidigt förtroende utan skriftligt avtal mellan parterna.

⁸⁴ Taxell, *Avtalsrättens normer*, s.11.

⁸⁵ *Cimenteries CBR m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 2000 s.II-491p.3199. Se även T-302/02 *Förstainstansrätten mot Westfallen*, p.121,129-133,138.

⁸⁶ Gränsen mellan vad som är ett avtal och ett samordnat förfarande torde vara hårfin men bör inte ha allt för stor praktisk betydelse.

fortlöpande överträdelse som skall ses som ett enda avtal eller samordnat förfarande.⁸⁷ Såväl EG-rättslig som svensk praxis förutsätter att det finns någon form av gemensam viljeförklaring för att avtalskriteriet skall anses uppfyllt. Avtalskriteriet omfattar såväl ”avtal” i konkurrensrättslig och civilrättslig mening som ”samordnat förfarande”. I MD 2003:2 fastslog domstolen att ett företag för att inte anses uppfylla avtalskriteriet och därmed komma att betraktas som delaktiga i kartellen offentligt måste ha tagit avstånd från ett kartellmötes innehåll.⁸⁸

Av Förstainstansrättens meddelad dom den 15 mars 2000 framgår att ett företags passivitet inte kan befria dem från ansvar i ett kartellsamarbete. Domstolen anför följande:

”[A]tt Dyckerhoff inte har visat att bolaget vid dessa möten öppet tog avstånd från det uppenbart konkurrensbegränsande syftet med upprättandet av ETF, eller att bolaget klart underrättat övriga deltagare om att det bevisade dessa möten i ett annat syfte...åtminstone lät övriga deltagare tro att bolaget anslöt sig till avtalet om att upprätta ETF och till dess konkurrensbegränsande syfte(...).”⁸⁹

Ett företag måste således öppet ha tagit avstånd från ett kartellmötes innehåll och syfte för att ett avtal inte skall anses ha ingåtts mellan företaget och de övriga kartellföretagen.

2.6.3 Den ekonomiska enhetens princip

Med den ekonomiska enhetens princip avses företag som ingår i en grupp av företag vilka mist sin inbördes självständighet eller som ingår i en koncern.⁹⁰ Detta kan uttryckas med att företag inom en koncern i regel inte omfattas av förbudsreglerna i KL och EGF, det finns en presumtion om att koncernföretag ingår i den ekonomiska enheten. Undantaget är om ett dotterbolag i en koncern har en sådan ekonomisk eller beslutsmässig frihet att man kan agera utan att vara bunden av moderföretaget.⁹¹ Men även avtal där inte företag ingår i en koncern kan falla utanför förbuden under förutsättning att det ena företaget genom ett väsentligt ägarinflytande eller genom sin röstandel eller andelen styrelseledamöter eller liknande, i praktiken har ett sådant inflytande över det andra företaget att det inte kan agera självständigt. Ett sådant företag omfattas av den i lagens mening

---

⁸⁷ Wetter m.fl. s.152. MD har också uttalat i dom MD 2003:2 att avtal och samordnat förfarande skall anses vara lika klandervärt. Slutsatsen är således att ett samordnat förfarande inte skall betraktas som mindre allvarligt än ett avtal.

⁸⁸ T 9902/-00 KKV./Norsk Hydro AB m.fl. s.21, samt MD 2003:2 s.34. I MD:s dom avvek domstolen från STR dom ifråga om rubriceringen avseende samarbetet från att det förelegat ett avtal till att det förekommit ett samordnat förfarande. Det torde dock vara av rent kosmetisk betydelse.

⁸⁹ T-25/95 (15 mars 2000) p.2619.

⁹⁰ Prop. 1992/93:56 s.99. I Wetter m.fl. s.159, konstaterar författarna att ”principen om den ekonomiska enheten, med utgångspunkt i ekonomisk realitet inte alltid behöver överensstämma med det bolagsrättsliga koncernbegreppet”, egen kursivering.

⁹¹ Wetter m.fl. s.159.

ekonomiska enheten. Att analysera detta begrepp är av betydelse för klargöra vem som kan bli föremål för en talan om konkurrensskadeavgift.

Som behandlats ovan utgör normalt ett moderbolag och ett dotterbolag en och samma ekonomiska enhet. Moderbolaget kan därför i allmänhet anses ansvarigt för dotterbolagets agerande.⁹² MD har i ett avgörande *Telia AB mot KKV*⁹³ funnit att det, i likhet med vad som gäller i enlighet med EG-rätten, är möjligt att ålägga ett moderbolag att betala konkurrensskadeavgift för en överträdelse av KL som begåtts av dotterbolaget.

I det ovan angivna fallet ställdes frågan om ett moderbolag, konkurrensrättsligt med stöd av den ekonomiska enhetens princip kan svara för ett helägt dotterbolags överträdelse av KL: s förbudsregler. I fallet hade KKV riktat sin talan mot Telia AB (MB), tillika moderbolag i koncernen, med anledning av att dotterbolaget Telia Handel (DB) i strid med 19 § KL missbrukat sin dominerande ställning på marknaden för teleabonnemang.

MD konstaterade att DB: s verksamhet var starkt integrerad med de verksamheter som övriga dotterbolag inom koncernen bedrev. Utöver detta ansåg domstolen att DB inte kunde anses tillräckligt självständigt då företaget saknade möjlighet till självbestämmande över sitt handlande på marknaden, eftersom bolagets verksamhet förutsatte tillgång till tjänster som andra bolag inom koncernen tillhandahöll. MD konstaterade att när ett dotterbolag inte självständigt bestämmer sitt agerande på marknaden utan styrs av instruktioner som det får av moderbolaget, då kan moderbolaget ställas till ansvar för eventuella överträdelser av KL som dotterbolaget har begått och således också träffas av sanktioner. MD fann att det faktum att koncernledningen inte känt till att DB agerat i strid mot såväl förbudsreglerna som de interna föreskrifterna saknade betydelse. MD ansåg att Telia AB skulle ställas till ansvar för den överträdelse av KL som Telia Handel gjort sig skyldig till och åläggas att betala konkurrensskadeavgift om SEK 950,000, eftersom inte DB ansågs tillräckligt självständigt.⁹⁴ Slutsatsen är således att ett moderbolag kan anses ansvarigt för ett dotterbolags agerande.

---

⁹² Inom EG-rätten föreligger det en presumtion om att ett moderbolag har kontroll över ett helägt dotterbolags agerande. Således kan en talan om böter riktas till moderbolaget för en överträdelse som begåtts av dotterbolaget.

⁹³ MD 2001:30.

⁹⁴ MD 2001:30 s.8-9.

3 Eftergift & nedsättning av konkurrensskadeavgift

3.1 Bakgrund och historik

Inom Gemenskapen fick till en början inte de administrativa böterna den avsedda effekt man hade hoppats på, syftet om fler upptäckta och lagförda karteller hade helt enkelt inte infriats. I merparten av de fall där böter dömdes ut rörde det sig alltså om missbruk av dominerad ställning (artikel 82 EGF). Inom Gemenskapen fanns välgrundade misstankar om förekomsten av karteller på olika marknader, kunskap saknades dock i vilken omfattning. Gemenskapens beslut att intensifiera kampen mot framför allt karteller vilket bedömts utgöra det största hotet mot en effektiv konkurrens resulterade i att man 2002 införde ett nytt *Leniency Program*.⁹⁵ *Leniency Notice* visade tidigt goda resultat i form av fler undersökta och fällda karteller, genom att ”skvallrande” företag försåg Kommissionen med information som man troligen inte annars hade kommit åt utan mycket omfattande och resurskrävande undersökningar.⁹⁶

Den svenska motsvarigheten till gemenskapens böter brottades med samma problematik och fick inte heller den avskräckande effekt lagstiftaren avsett. I endast ett tiotal fall under perioden 1993-2001 kom konkurrensskadeavgift att dömas ut, varav endast ett fall avsåg kartellsamverkan.⁹⁷ Att så få fall av konkurrensbegränsande avtal upptäckts och lagförts bör inte tas som ett tecken på att den svenska marknaden förskonats från konkurrensbegränsande avtal, utan är snarare en följd av ett otillräckligt och ineffektivt sanktionssystem.⁹⁸ Ett tydligt tecken på otillräcklig konkurrens är en hög prisbild. En jämförelse mellan prisnivån i Sverige och övriga medlemsstater i EU visar att den svenska prisnivån ligger relativt högt över genomsnittet inom Unionen. I en undersökning KKV låtit göra om sambandet mellan högt pris och dålig konkurrens har det visat sig att den svenska prisnivån mellan åren 1995-2002 i regel varit mellan 20-30 procent högre än EU genomsnittet.⁹⁹ Detta är normalt en tydlig indikation om att konkurrenssituationen inte är tillräcklig. Nu är emellertid detta inte ensamt en presumtion om att den svenska konkurrensen skulle vara dålig utan andra

---

⁹⁵ Det första *Leniency* programmet infördes redan 1996 men fick dock inte den avsedda effekt man hoppats på. Detta berodde främst på att beviskraven satts för högt samt att det genomgående var för snävt tilltagna förutsättningar för att beviljas full immunitet. *Leniency Notice* från 2002 var starkt influerad av den USA:s *Leniency* program från 1993.

⁹⁶ Prop. 1999/2000:140 s.210, se SOU 2001:74 s.13.

⁹⁷ Prop. 2001/02:167 s.27.

⁹⁸ Dr Alan Riley, *Beyond Leniency: Enhancing Enforcement in EC antitrust Law*, s.383. Riley menar att det framförallt är de nationella procedurreglerna som bär skulden till medlemsstaternas allt annat än effektiva konkurrensövervakning och lagföring.

⁹⁹ KKV rapport 2003 “*High prices in Sweden - a result of poor competition?*” se figur 1.1 s.10 *general price level in Sweden for private consumption compared to EU (15), 1995-2002*.

omständigheter måste även beaktas, såsom kostnaden för arbetskraft, skattenivå, transportkostnader samt andra makroekonomiska aspekter. De höga priserna får dock anses vara ett indicium om att konkurrensen inte är tillräcklig. KKV har i en av sina rapporter konstaterat att ca hälften av prisnivåskillnaden mellan åren 1995-2002 haft sitt ursprung i makroekonomiska skillnader medan den andra hälften kunnat förklaras med ett svagt konkurrenstryck på den svenska marknaden.¹⁰⁰

Slutsatsen som kan dras av KKV rapport är att det funnits ett behov av en effektivare konkurrenspolitik. Det är framförallt kartellernas skadliga verkan på konkurrensen som utpekats som en av de främsta faktorerna till den höga prisnivån. Det faktum att KKV lägger över 40 procent av sin budget på att bekämpa karteller tyder också på att verket betraktar karteller som ett av de främsta hoten mot en effektiv konkurrens.¹⁰¹ Det är i synnerhet horisontella konkurrensbegränsande avtal som är av särskilt konkurrensbegränsande karaktär.¹⁰² På en marknad där konkurrensen är begränsad minskar företags incitament att följa konkurrensreglerna. Det har i en rad utredningar och förarbeten uttalats att KKV har som sin främsta uppgift att upptäcka och motverka särskilt konkurrensbegränsande karteller. Det finns dock ett grundläggande problem med karteller och det är att risken för upptäckt är försvinnande liten då det ligger i överträdelsens natur att samarbetet sker i det fördolda. Också det faktum att KKV har begränsade resurser att på egen hand upptäcka denna typ av överträdelser bidrar till att allt för få karteller upptäcks och lagförs.

Det var uppenbart att kartellproblematiken i Sverige inte heller kunde lösas med de befintliga instrument som fanns till förfogande. Behovet av ett instrument i syfte att uppnå en effektiv konkurrenspolitik resulterade i att man 2002 efter EG-rättslig modell införde ett system med immunitet för företag som väljer att avslöja sin egen och andra företags delaktighet i en kartell.¹⁰³ Systemet med immunitet för ”skvallrande” företag, s.k. ”*wistle blowers*”¹⁰⁴ hade visat goda resultat inom den amerikanska *antitrust* rätten. *Corporate leniency policy* har betraktats som den mest effektiva åtgärden som vidtagits av de amerikanska myndigheter sedan införandet av *Sherman Act* 1890.¹⁰⁵

Intentionen då eftergiftssystemet infördes i svensk rätt var att rubba kartellerna i grunden genom att skapa en osäkerhet mellan företagen i

---

¹⁰⁰ KKV utredningsforskningsserie 2002:5, *Svenska priser kan pressas*, s.47.

¹⁰¹ Konkurrensverkets chefsekonom Mats Bergman, *Kampen mot karteller redan hårt prioriterad*, http://www.kkv.se/t/NewsPage_1899.aspx (2006-12-12, 16:57).

¹⁰² Till horisontella konkurrensbegränsande avtal hör bland annat pris- och anbudskarteller, dvs. sådana samarbeten som förekommer mellan konkurrenter.

¹⁰³ Fortsättningsvis använder jag mig av den terminologi som tillämpas i KL dvs. *eftergift* när jag berör det svenska institutet.

¹⁰⁴ *Whistle blower* har sitt ursprung i den nordamerikanska antitrust rätten det s.k. *Leniency Program* som är en form av företags amnesti. Detta innebär att ett företag som på eget initiativ avslöjar en kartell som de själva deltar i kan beviljas eftergift. Den svenska lagstiftaren införde detta institut efter att ha studerat de positiva effekterna som institutet medfört för konkurrensen i USA.

¹⁰⁵ DR Alan Riley. *Beyond Leniency: Enhancing Enforcement in EC Antitrust Law* s.377.

kartellen men också för att underlätta KKV: s utredningsarbete av karteller samt avskräcka bildandet av nya karteller.¹⁰⁶ Införandet av eftergiftsinstitutet har haft en väsentlig betydelse för att allt fler karteller i såväl Sverige som inom Gemenskapen upptäcks och lagförs. Institutet har således en mycket stor betydelse för sanktionssystemets effektivitet eftersom det uppmuntrar företag att avslöja förfaranden som strider mot 6 § KL. Som nämnts ovan finns det en stark koppling mellan eftergift och konkurrensskadeavgift, för att KKV skall kunna nå en större framgång avseende konkurrensskadeavgiftens storlek är det viktigt att man har tillräckligt underlag. Verket har haft svårigheter att styrka bevisning i många fall och har därför vid ett flertal tillfällen inte fått gehör för sina yrkanden om höga avgifter. Lagstiftarens förhoppning är att man genom att införa eftergift i konkurrenslagstiftningen skall uppnå den effekten. Framställningen i denna del kommer att koncentreras på framförallt eftergiftens uppbyggnad och funktion. Nedsättning kommer också att belysas.

3.2 Eftergift enligt huvudregeln i KL

Företag som medverkar i en kartell har enligt gällande rätt möjlighet att själva anmäla överträdelsen till KKV, och ange sig själva och sina kumpaner i kartellen och därmed bli helt eller delvis befriad från konkurrensskadeavgift för sitt deltagande, s.k. ”wistle blower” (28b § KL). Detta förutsätter dock att KKV inte påbörjat en utredning avseende kartellsamarbete ett företag är delaktig i (28b § st.1). Möjligheten till eftergift, vilket följer av lydelsen av 28 b-c § KL, gäller dock endast för överträdelser mot 6 § KL således kan inte eftergift erhållas för missbruk av dominerande ställning 19 § KL.¹⁰⁷ Eftergift kan endast komma att aktualiseras om företaget uppfyller förutsättningarna som specificeras i 28 § KL, vilka är kumulativa

- *Om företaget anmäler överträdelsen till KKV innan KKV fått tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelsen och något annat företag som har deltagit i överträdelsen inte har gjort anmälan tidigare.*¹⁰⁸
- *Lämnar KKV all den information om överträdelsen som företaget har tillgång till.*

---

¹⁰⁶ Prop. 2001/02:167 sid.118.

¹⁰⁷ KKV anger i sitt allmänna råd om eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgift (KKVFS 2006:1) vilka omständigheter man beaktar vid eftergift eller nedsättning.

¹⁰⁸ KKVFS 2006:1 p.5-6. Det innebär inte heller att det är möjligt för en sammanslutning av företag att träda fram gemensamt och erhålla eftergift, eftersom en sådan anmälan innebär att inget av företagen uppfyller förutsättningarna som stadgas i 28 b § KL. Eftergift kan endast beviljas under förutsättning att KKV inte anser det finnas tillräckliga bevis för att företa en undersökning mot kartellföretagen enl. 47-48 § KL

Företaget måste precisera vad det konkurrensbegränsande samarbetet avser samt de produkter eller tjänster och det geografiska området som samarbete omfattar. De företag som varit inblandade skall också anges, och under hur lång tid det otillåtna samarbetet fortgått, vilka kontakter som ägt rum mellan de inblandade företagen samt innebörd och innehåll i dessa kontakter. Tidpunkterna mellan kontakterna skall också anges av företaget. Av eftergiftsansökan skall också framgå i vilken mån de olika företagen medverkat till att samarbetet möjliggjorts och vilka personer som kan lämna information om samarbetet samt vilka personer i de konkurrerande företagen som deltagit.¹⁰⁹

- *Samarbetar fullt ut med KKV under hela utredningen av överträdelsen, samt*

Företaget skall under hela utredningen fortlöpande samarbeta med KKV samt finnas till hands för att besvara ev. frågor om kartellsamarbetet. Ytterligare så skall företaget upplysa KKV om sådan information som man fått vetskap om efter det att anmälan skett till KKV som rör överträdelsen. Företaget får inte heller vidta sådana åtgärder som försvårar KKV:s utredning. Företaget är också förpliktigt att inte för någon yppa att man informerat KKV om överträdelsen. Uppgifterna i anmälan måste dessutom vara korrekta. Skulle uppgifterna visa sig vara missvisande kan möjligheten till eftergift gå förlorad.¹¹⁰

- *Har upphört eller snarast efter sin anmälan upphör att medverka till överträdelsen.*

Möjlighet till samråd med KKV finns om det råder osäkerhet från företagets sida hur man på bästa sätt bör gå tillväga för att avveckla sin medverkan i överträdelsen.¹¹¹

I *Keyvent* fallet som behandlats ovan i kapitlet om förmildrande omständigheter medgavs ett företaget eftergift efter det att man själva anmält sin delaktighet i kartellen.

3.2.1 När eftergift inte får meddelas

Av 28b § st.2 KL framgår när eftergift inte kan beviljas:

*Konkurrensskadeavgiften får dock inte efterges, om företaget har haft den ledande rollen i överträdelsen och det med hänsyn till omständigheterna därför är uppenbart oskäligt med eftergift.*¹¹²

---

¹⁰⁹ KKVFS 2006:1 p.7 Om kartellen anmälts vid annan konkurrensmyndighet inom Gemenskapen då kan kraven som ställs i KKVFS 2006:1 p.7 e-i frångås. *Ibid.* p.9.

¹¹⁰ KKVFS 2006:1 p.10-12.

¹¹¹ *Ibid.* p.13.

¹¹² Egen kursivering.

Ett företag anses ha haft den ledande rollen om deltagandet i överträdelsen uppenbarligen skiljer sig från de övriga företagens deltagande. Dessutom skall det klart framgå att företaget ensamt framstår som ledaren i kartellen. Har företaget initierat samarbetet är detta ett starkt talande indicium om en ledande roll. Ett annat indicium är att företaget varit pådrivande i samarbetet. Har företaget dessutom genom hot eller andra påtryckningar förmått andra företag att delta är det uppenbart oskäligt att meddela eftergift.¹¹³

3.2.2 Möjlighet till eftergift enligt 28a § st 2

Om ett företag i *högst väsentlig mån* har underlättat en utredning kan även i andra fall än som anges i 28b § KL konkurrensskadeavgift efterges. Eftergift enligt denna paragraf torde dock endast komma i fråga då ett företag träder fram och självmant kommer med den helt avgörande bevisningen för sin egen och andra företags inblandning och delaktighet i kartellen. Denna möjlighet aktualiseras endast i de fall då ett företag saknar de möjligheter som anges i 28b § KL. Så kan vara fallet när ett annat av de inblandade företagen redan utnyttjat *whistle blower* och avslöjat kartellen. Men det kan också vara så att KKV genomfört eller planerar att genomföra en gryningsråd gentemot företag eller privatpersoner till följd av klagomål från konkurrenter, konsumenter eller att KKV fattat misstankar på andra goda grunder om att det förekommer ett kartellsamarbete. Det har dock i förarbetena framhållits att det är stor vikt att denna möjlighet till eftergift nyttjas mycket restriktivt för att inte konkurrensskadeavgiftens preventiva verkan skall urholkas.¹¹⁴ I svensk praxis saknas det exempel på att denna regel tillämpats.

3.3 Förfarandet

Det krävs en formell anmälan, det räcker således inte att företaget gjort en muntlig anmälan till KKV för att företaget skall beviljas eftergift. En sådan anmälan uppställer följande formkrav:

- Att den sker skriftligen.
- Samt att den är undertecknad av företaget behöriga företrädare.

Till anmälan skall även bifogas kopior på de handlingar som företagets företrädare har tillgång till som också kan vara relevanta som ett led i bevisningen om att en överträdelse har skett.¹¹⁵ En anmälan anses ha skett då företaget lämnat all den information om överträdelsen som företaget har

---

¹¹³ KKVFS 2006:1 p.15-16.

¹¹⁴ Prop. 2001/02:167 s.100.

¹¹⁵ KKVFS 2002:1 p.45.

tillgång till vid anmälningstillfället och som är relevant för att bevisa överträdelsen.¹¹⁶ Sådan information bör innehålla vilka företag som medverkar i kartellen, vilken marknad som är berörd, vilken typ av förseelse samt hur länge överträdelsen har pågått. Det kan tänkas att företaget inte har hela bilden klar för sig vid anmälningstillfället och därför inte kunnat lämna all information eller i vissa avseenden inte lämnat korrekt information. Detta innebär inte *de facto* att företaget fråntas möjligheten till eftergift. Det viktiga är att företaget vid misstanke om att de lämnat felaktig information snabbt korrigerar dessa fel och kontinuerligt lämnar KKV upplysningar och all information som kan vara av betydelse för att bedöma själva överträdelsen under hela utredningen.¹¹⁷

3.4 Eftergift i EG-rätten

Det svenska- och det EG-rättsliga eftergiftsinstitutet är mycket likartade. Det svenska systemet har utformats i syfte att överensstämma med det europeiska eftergiftssystemet, dessa skiljer sig dock åt i vissa avseenden, vilket jag återkommer till nedan. EU införde i februari 2002, efter amerikansk modell, den s.k. *Leniency Notice*. Institutet resulterade redan det första året i 20 *leniency* anmälningar.¹¹⁸ Året efter var antalet anmälningar uppe i hela 90 stycken.

Ett företag som förser Kommissionen med avgörande information vilket leder till att en undersökning inleds eller att en kartell avslöjas kan utgöra skäl för att företaget beviljas immunitet, under förutsättning att vissa krav är uppfyllda.¹¹⁹ Den information som företaget lämnar i syfte att beviljas immunitet skall ske frivilligt innan Kommissionen påbörjat en utredning eller något annat företag redan anmält förfarandet.¹²⁰ Bevismaterialet som presenteras måste möjliggöra att Kommissionen kan utföra en målinriktad inspektion¹²¹ med anledning av kartellverksamhet eller att den information som förmedlas också medför att det kan konstateras att en överträdelse har skett av artikel 81 EGF i samband med en kartellöverträdelse.¹²² Kravet är fakultativt och det räcker således med att ett av kraven är uppfyllt.

---

¹¹⁶ KKVFS 2002:1 p.17.

¹¹⁷ Prop. 2001/01:167 sid.99.

¹¹⁸ Van Barlingen, *The European Commission's 2002 Leniency Notice After One Year of Operation*, European competition newsletter, sommar 2003, s.16.

¹¹⁹ Vilka villkor som ställs för att företag skall beviljas immunitet mot böter framgår av p.8-13 Kommissionens tillkännagivande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden 2006 (*Leniency Notice*).

¹²⁰ *Ibid.* p.8.

¹²¹ Med målinriktad inspektion menas en sådan inspektion som företas i syfte att finna information hos företag eller privatperson som kan bidra till att bevisa förekomsten av ett otillåtet samarbete en s.k. gryningsråd. För att Kommissionen skall kunna utföra en målinriktad inspektion skall företaget producera viss information. Vilken typ av information som skall produceras framgår av *Leniency Notice* p.9.

¹²² *Leniency Notice*. p. 8a-b.

Bedömning huruvida informationen som lämnats är av tillräcklig kvalitet måste således ske innan en inspektion företas. Dessutom skall företaget ställa sig till Kommissionens förfogande för *äkta*,¹²³ *löpande* och *fullständigt samarbete* från det att ansökan om *Leniency* inlämnats och under hela Kommissionens fortsatta administrativa utredningsförfarande. Detta skall ske utan dröjsmål och all relevant information och bevisning rörande den misstänkta kartellen som företaget besitter eller har tillgång till. Såväl företaget som personal skall stå till Kommissionens förfogande för att snabbt kunna förse Kommissionen med kompletterande information och förklaringar om faktiska omständigheter. Är det möjligt skall även tidigare personal höras. Det ansökande företaget får inte heller avslöja att de lämnat in en ansökan om *leniency* eller dess innehåll.¹²⁴ Överträdelsen skall dessutom från företags sida ha upphört omedelbart efter ansökan, utom i den mån ett fortsatt deltagande i Kommissionens mening är rimlig eller rent av nödvändig för att inspektionerna inte skall skadas.¹²⁵ Ett företags som ansöker om *leniency* får inte heller innan en ansökan inlämnats ha förstört, förfalskat eller undanhållit bevis om den misstänkta kartellen.¹²⁶ Om företaget inte är kvalificerat för att åtnjuta immunitet kan det dock bli fråga om nedsättning av böterna.¹²⁷

3.5 Nedsättning av konkurrensskadeavgiften

Om ett företag inte uppfyller de krav som ställs för eftergift kan det bli fråga om nedsättning av konkurrensskadeavgiften. Nedsättning kan ske under förutsättning att företaget i *väsentlig mån* har underlättat utredningen av det egna eller andra företags medverkan i en överträdelse (28a § KL). Vad som avses med *väsentlig mån* framgår inte av lagtexten, det har dock antytts i förarbetena att endast sådana omständigheter att ett företag infunnit sig i tid, eller bara medverkat till utredningen inte kvalificerar för nedsättning. Företaget måste självmant ta fram uppgifter och information som är helt avgörande, och som KKV inte redan förfogar över eller har möjlighet att komma åt utan problem, för sin egen eller andra företags inblandning i det förbjudna samarbetet.¹²⁸ En nedsättning kan också ske om det skulle föreligga andra *särskilda skäl* som hänför sig till företaget (28a § 1 st.2). Sådana särskilda skäl kan vara att företaget befinner sig i en ekonomisk kris samt att företaget ådömts att betala skadestånd, eller att företaget omedelbart upphört med överträdelsen efter det att den påtalats av KKV.¹²⁹

I *Keyventfallet*¹³⁰ framgick under rättegången att företaget befann sig på obestånd på grund av bristande likviditet. Det faktum att företaget befann

¹²³ Se C-301/04, *Europeiska gemenskapens Kommission mot SGL Carbon AG m.fl.* p.68-69.

¹²⁴ *Leniency Notice* p.12a.

¹²⁵ *Ibid.* p.12b.

¹²⁶ *Ibid.* p.12c.

¹²⁷ Se 3.2.1-2 angående förutsättningar för att beviljas nedsättning.

¹²⁸ Prop. 2001/02:167 s. 100.

¹²⁹ Prop. 2001/02:167 s.100.

¹³⁰ T 11660-03 KKV./Keyvent m.fl. (2005-03-14) s.57.

sig i en finansiell kris skulle enligt domstolen vara att betrakta som skäl för att bevilja nedsättning. STR angav följande som skäl:

” en allt för stor konkurrensskadavgift riskerar, enligt tingsrättens uppfattning, Keyvents existens. Det finns inget som tyder på att Keyvents problem är tillfälliga [...] Med beaktande av såväl den av KKV yrkade konkurrensskadeavgiften som det av ovan anförda bör den konkurrensskadeavgift som Keyvent skall betala bestämmas till SEK 150 000”.

Trots att Keyvents överträdelser betraktades som allvarliga, på grund av att det rörde sig om överträdelser vid upprepade tillfällen, ansåg domstolen att Keyvents ekonomiska situation skulle beaktas. Rör det sig om karteller som verkar på gemenskapsnivå skall företag som avslöjar sin egen delaktighet beviljas nedsättning om de av olika skäl inte uppfyller villkoren för eftergift mot böter som annars skulle ha ålagts dem.¹³¹ Det finns, liksom vid ansökan om eftergift, även vissa grundläggande krav vilka skall vara uppfyllda för att företaget skall beviljas nedsättning. Den information och bevis som det ansökande företaget lämnar skall ha ett *betydande mervärde* än de bevis Kommissionen samlat in angående det otillåtna samarbetet. Bevisning som är komprometterande och som är direkt avgörande värderas högre än sådan bevisning som är indirekt relevant.¹³² En nedsättning på grundval av ett samarbete är endast befogad när de uppgifter som lämnats och företagets beteende visar på att företaget verkligen samarbetar. Däremot så skall inte ett sådant beteende, om det är att betrakta som ett verkligt samarbete, om företaget besvarar en fråga som Kommissionen ställt fastän företaget inte var skyldig att göra detta, men besvarandet sker på ett ofullständigt och vilseledande sätt.¹³³

3.6 Nedsättning i EG-rätten

Av gemenskapens *Leniency Notice* framgår att det till skillnad från *Leniency* är möjligt för flera företag att beviljas nedsättning. Men hur mycket ett företag skall beviljas nedsättning är avhängigt av, förutsatt att det rör sig om flera företag som försett Kommissionen med avgörande bevisning, vilket företag som först lämnade bevismaterial av *betydande mervärde*. Det företag som först lämnat sådan bevisning till Kommissionen belönas med en nedsättning på mellan 30-50 procent, företag nummer två erhåller en nedsättning på mellan 20-30 procent.¹³⁴ På detta sätt vill man uppnå en kapplöpning mellan företagen i en kartell inte bara till att beviljas immunitet utan även till att beviljas nedsättning med så mycket som möjligt.

---

¹³¹ *Leniency Notice* p.23.

¹³² *Ibid.*p.25. Med betydande mer värde avses av vilken grad bevismaterialet som sådant eller genom sin detaljrikedom stärker Kommissionens möjlighet att bevisa förekomsten av en misstänkt kartell.

¹³³ C-301/04, *Europeiska Gemenskapens Kommission mot SGL Carbon AG m.fl.* p.68-69.

¹³⁴ *Leniency Notice* p.26.

4 Analys

Det har förts en livlig debatt huruvida KL verkligen är tillräckligt effektiv. Kritiken mot KL och dess brister att säkra en effektiv konkurrens resulterade i att regeringen tillsatte en utredning.¹³⁵ Denna utredningen syftade till att granska konkurrenslagstiftningen med tyngdpunkt på bland annat konkurrensskadeavgiften och dess effektivitet. Regeringen har betonat att det är av central betydelse att förfaranden och överträdelser som strider mot konkurrensreglerna angrips med kraftfulla sanktioner. Man har framhållit vikten av en kraftfull konkurrensskadeavgift för att effektivt komma tillrätta med överträdelser av konkurrensreglerna.¹³⁶ Den kritik som uttalats mot avgiften är att den i samtliga fall där den utdömts varit allt för låg. Tidigare har kritik också riktats mot de konkurrensvårdande myndigheternas oförmåga att upptäcka och motverka kartellverksamhet. Detta kan dock ha att göra med att de verktyg KKV haft till sitt förfogande inte varit tillräckliga eller inte tillämpas på ett optimalt sätt. Sedan införandet av eftergiftsinstitutet 2002 har man kunnat konstatera en förbättring, aldrig tidigare har så många karteller fällt eller varit under utredning sedan eftergiftsinstitutet infördes i den svenska konkurrensrätten. Utökade inspektionsbefogenheter vid till exempel *gryningsräder* har bidragit till KKV ökade framgång att upptäcka och fälla karteller.¹³⁷ Prioritering på att bekämpa karteller samt införandet av eftergift och nedsättning i KL har varit en starkt bidragande orsak till den positiva utvecklingen med fler upptäckta och lagförda karteller.¹³⁸ Att fler karteller upptäcks och lagförs är naturligtvis en positiv utveckling men det kvarstår dock fortfarande frågor och oklarheter avseende konkurrensskadeavgiftens effektivitet. Med tanke på att svensk rättspraxis är tämligen blygsam måste dock viss försiktighet iaktas innan man kan tala om någon verklig framgång.

Inledningsvis i analysdelen avser jag att diskutera och belysa KKV:s handläggning i mål om konkurrensskadeavgift och om verket bör ges befogenhet att ålägga företag konkurrensskadeavgift. Domstolarnas handläggning behandlas därefter. Instansordning och prövningstillstånd är föremål för diskussion huruvida en förändring av lagstiftningen skulle

---

¹³⁵ SOU 2006:99.

¹³⁶ Dir. 2006:40.

¹³⁷ Det är främst när KKV misstänker att det föreligger en allvarlig kartell eller någon annan allvarlig överträdelse som denna befogenhet nyttjas. Vid en gryningsråd kontrolleras och omhändertas sådan information som kan tyda på förekomsten av ett otillåtet förfarande. Räkenskaper, affärshandlingar, bokföring, hårddiskar, avtal och annan information som kan visa på ett otillåtet förfarande är sådant som kan komma att bli föremål för ett omhändertagande (51 § KL). Det finns även möjlighet att företa en sådan undersökning hos tredje man förutsatt att punkterna 1 och 3 i 47 § KL är uppfyllda och att det finns *särskild anledning* att anta att bevis finns hos tredje man, samt att denne inte har rättat sig efter ett beslut om åläggande alt. att det finns risk för att bevis döljs eller förvanskas (48 § KL).

¹³⁸ Prop. 1999/2000:140 s.82. Se även KKV:s rapportserie 2002:5, *De svenska priserna kan pressas*, s.47. Debattartikel av generaldirektör Claes Norgren. KKV, publicerad i Dagens Nyheter den 22 juli 2005.

kunna leda till en förbättrad och effektivare handläggning i mål om konkurrensskadeavgift. Denna del följs av analys av beräkningsgrunderna för konkurrensskadeavgiften. Effekterna av eftergift kommer också att behandlas i korta drag. Avslutningsvis belyser jag faktorer som indirekt kan få betydelse för konkurrensskadeavgiftens avskräckande verkan.

4.1 Domstolarnas och KKV:s handläggning i mål om konkurrensskadeavgift

Jag ämnar att i denna del lyfta fram och belysa de eventuella trögheter som finns i handläggningen. Dock kommer inte alla omständigheter vilka varit föremål för kritik att belysas. Vid en bedömning av konkurrensskadeavgiftens effektivitet måste en rad olika faktorer beaktas. Ingeborg Simonsson har i sin utvärdering om *Konkurrensverkets domstolsprocesser mellan 1993-2004*¹³⁹ uppmärksammat olika omständigheter som resulterat i processförlust för KKV. Dessa kan sammanfattas enligt följande;

- Processförlust i mer än hälften av fallen beror på att KKV inte fått gehör i domstolarna för sina bedömningar av rättsläget
- Cirka en tredje del av KKV processförluster beror på att verkets utredningar av sakförhållanden inte nått upp till den nivå domstolarna krävt.
- Till följd av brister i processföringen har också KKV förlorat ett antal processer.

KKV når endast fullständig framgång i 45 procent av alla sina processer. Denna procentsats baserar sig på alla typer av processer och inte endast konkurrensmål.¹⁴⁰ Omständigheter som ofta kommit att utpekats som effektivitetshämmande är att mål om konkurrensskadeavgift i regel kännetecknas av ett svåröverskådligt och komplext material.¹⁴¹ Att målen blir omfattande och komplexa kan tänkas vara ett uttryck för att verket försöker att lagföra så mycket som möjligt innan det preskriberas, dessvärre leder också detta till att processerna blir mer svårarbetade och komplexa än nödvändigt. Betydelsen av ett omfattande bevismaterial kan inte nog betonas eftersom bevisfrågor och bevisvärdering har en särdeles stor betydelse i kartellmål. Särkilt stor betydelse har förhör med parter och vittnen, till detta tillkommer omfattande ekonomiska analyser, förhör med företrädare från samtliga parter samt komplicerade juridiska bedömningar.

---

¹³⁹ Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2005:2, *Konkurrensverkets domstolsprocesser mellan 1993-2004*.

¹⁴⁰ *Ibid.* s.27.

¹⁴¹ Se kapitel 4.1.1 angående olika effektivitetshämmande omständigheter i KKV förfarande i konkurrensmål.

Allt detta gör domstolsprocessen ytterst tungrodd med långa handläggningstider till följd.¹⁴²

Den genomsnittliga handläggningstiden i MD är 13 månader för ett mål enligt konkurrenslagen.¹⁴³ Det räcker med att studera *bensin*-¹⁴⁴ och *asfaltkartellen* för att konstatera att det rör sig om en betydligt längre handläggningstid än 13 månader. Av Förtroendekommissionens utredning framgår också detta, kommissionen konstaterar att mål om konkurrensskadeavgift i regel har en längre handläggningstid än 13 månader.¹⁴⁵ Huruvida detta är en allt för lång handläggningstid eller inte kan endast besvaras utifrån målets karaktär. Att handläggningen blir tämligen lång är enligt min mening att vänta eftersom det får sägas ligga i ärendets komplexa natur.¹⁴⁶

4.1.1 KKV och olika effektivitetshämmande omständigheter

Konkurrensskadeavgiften är en offentlighetsrättslig ekonomisk sanktion och när KKV för talan om utdömning av en sådan avgift ankommer det på verket att presentera en utredning som tydligt visar att KL har överträtts på det sätt som verket gör gällande. Nedan behandlas ett antal fall i syfte att illustrera vanligt förekommande brister i KKV handläggning av ärenden.

KKV har till följd av otillräckliga förberedelser vid ett antal tillfällen lämnat in bristfälliga stämningsansökningar, vilket resulterat i att det uppstått onödig skriftväxling då företag i svaromål begärt klargöranden och svar på frågor i en stor omfattning eventuella oklarheter. Bristfälliga stämningsansökningar har lett till att verket i många fall tvingats justera sin talan vilket medfört ytterligare fördröjt och sänkt effektiviteten i handläggningen.¹⁴⁷ Kritik har även riktats mot att företrädare för KKV ofta haft dåligt fokus på processföringen.¹⁴⁸ KKV verkar även ha haft svårt att göra avvägning i vilka mål man kan förväntas ha framgång. Eftersom svensk rättspraxis är relativt outvecklad kan man hävda att KKV inte fått den erfarenhet som erfordras. Att verket väljer att väcka talan kan därför anses vara ett naturligt steg från verkets sida att känna sig fram för att se var domstolen sätter gränserna. Detta kan således vara ett steg för myndigheten att känna sig fram inför framtida processer.¹⁴⁹ Av såväl förutsebarhet som rättsekonomiska skäl är det enligt min mening av stor vikt att verket blir mer

---

¹⁴² KKV:s forskningsrapportserie 2005:2, *Konkurrensverkets domstolsprocesser mellan 1993-2004* s.119.

¹⁴³ MD:s årsredovisning för budgetåret 2005 s.3 f.

¹⁴⁴ T 9902-00, MD 2005:7.

¹⁴⁵ SOU 2004:47 s. 366. Enligt SOU 2006:99 s. 69 finns inte några direkta belägg för att ärenden avseende konkurrensskadeavgift skulle ha anmärkningsvärt långa handläggningstider.

¹⁴⁶ Se 4.1.1.

¹⁴⁷ SOU 2006:99 s. 195.

¹⁴⁸ *Ibid.* s. 185.

¹⁴⁹ *Ibid.* s. 254.

selektiv i sitt val av vilka processer man väljer att driva. Är verket osäker på att vinna framgång angående vissa delar av överträdelsen bör man välja att inte processa i denna del. Att driva obefogade processer riskerar endast att skada förtroendet för KKV och skadar i slutändan det konkurrenspolitiska arbetet och dess trovärdighet. För att KKV skall kunna vinna framgång i rättsfrågor såsom en höjning av konkurrensskadeavgiften bör man endast driva processer i fall där man har relativt goda utsikter att vinna bifall. KKV bör dessutom begränsa antalet viktiga rättsfrågor som man driver i varje fall. En sådan strategi torde ge domstolarna möjlighet att fokusera mer på rättsbildningen. I en rad fall där KKV lidit processförlust har orsaken berott på bristande kvalitet i verkets processmaterial. Nedan behandlas några fall där KKV lidit förlust till följd av att verket inte kunnat presentera processmaterial som hållit en tillräckligt hög kvalitet.

I ett av de första kartellmålen *Trafikskolorna*¹⁵⁰ led KKV nederlag på grund av bristande bevisning. Man hade baserat hela sin bevisning om att det förekom ett prissamarbete mellan trafikskolorna på vittnesförhör med en av företrädarna för en av trafikskolorna. När det senare uppdagades att det fanns kraftiga motsättningar mellan den skola som vittnesuppgiftslämnaren företrädde och en annan skola förringades dennes vittnesuppgifter. Stockholms Tingsrätt ansåg att bevisningen för att det förekommit ett prissamarbete var otillräcklig och valde att i denna del fria trafikskolorna.

Det senaste i raden av fall där KKV inte lyckats få igenom sitt yrkande på en hög konkurrensskadeavgift är den uppmärksammade *bensinkartellen*. STR kom i fallet fram till att KKV inte lyckats visa att det fanns en gemensam plan från bensinbolagens sida att hålla rabatter och priser på en viss nivå samt att syftet med åtgärderna skulle få återverkningar under en lång tid. Inte heller ansågs KKV ha bevisat att samarbetet haft någon prishöjande effekt.¹⁵¹ Domstolen riktade skarp kritik mot verkets processföring. Av STR dom framgår följande¹⁵²;

*”Konkurrensverktes påstående i denna del består i ett osorterat framläggande av omständigheter utan att verket gör någon tydlig åtskillnad mellan omständigheter som är rättsfakta, dvs. moment i påstådda avtal eller informationsutbyten, och sådana som är bevisfakta. Detta försvårar bedömningen av konkurrensverkets talan. En särskild svårighet är att konkurrensverket genomgående i sina gärningsbeskrivningar, om möten använder orden ’diskutera’ och ’diskussion’ när verket som framgår bland annat av dess bevisuppgift avser ’utbyta information om ’ och liknande, det vill säga något som är ett relevant led i en överträdelse.”*¹⁵³

MD gjorde inte någon annan bedömning i saken utan konstaterade att KKV i vissa delar inte förmått styrka bevisning och påståenden.¹⁵⁴ I såväl *bensin-* som *trafikskolekartellen* led KKV nederlag på grund av att bevisningen inte höll tillräckligt hög kvalitet.

¹⁵⁰ T-19576-98 KKV./Börjes Trafikskola m.fl. (2000-05-16), samt deldom i mål.

¹⁵¹ T 9902-00 KKV./Norsk Hydro m.fl. (2003-04-29) s.153-154.

¹⁵² T 9902-00 KKV./Norsk Hydro m.fl. (2003-04-29) s. 30.

¹⁵³ Min kursivering.

¹⁵⁴ MD 2005:7 KKV./Norsk Hydro s.45.

I *AGA Gas AB*¹⁵⁵ riktade MD skarp kritik mot KKV för dess utredning. KKV:s utredning uppvisade enligt domstolen såväl brister avseende KKV definition av den relevanta marknaden genom att inte beakta regionala och lokala förhållanden, men också vad gällde den relevanta produktmarknaden, marknadsförhållandena var inte utredda för andra typer av gas. MD motivering var;

”Sammantaget finner Marknadsdomstolen, särskilt som det är fråga om åläggande av ekonomiska sanktioner, att den av Konkurrensverket framlagda utredningen är otillräcklig vad avser marknadsavgränsningen och AGA Gas ställning på marknaden. Det samma gäller i fråga om underlaget för att kunna bedöma det aktuella avtalet.”

Bristerna i verkets utredning ledde till att *AGA Gas* friades helt. Detta visar på vikten av en väl förbered och genomarbetad utredning och ett processmaterial av tillräckligt hög kvalitet.

Det har visat sig att i fall där KKV haft en intervenient på sin sida har man nått framgång i större utsträckning.¹⁵⁶ Av sex fall där KKV haft en intervenient har man vunnit fyra. Denna framgång måste dock bedömas med viss försiktighet med tanke på den magra svenska rättspraxisen. En intervenient kan dock förse KKV med information, omfattande utredning och rättsliga argument som kan vara av stor betydelse för att balansera upp marknads- och informationsövertag som marknadsdominanten eller kartellföretagen.¹⁵⁷ Att KKV haft större framgång i de fall där en intervenient deltagit kan också antas bero på att verket kunnat dra nytta av intervenientens större branschkunskap men också i regel dess advokatombuds större processvana och den branschkunskap det intervenerande företaget besitter.¹⁵⁸ Intervention har skett i några fall om konkurrensskadeavgift bland annat tilläts BK tåg intervensera i *SJ mot KKV*.¹⁵⁹ I *KKV mot Posten Sverige AB* tilläts Privpak Intervenera.¹⁶⁰

SAS eurobonus där MD prövade huruvida *SAS* tillämpning av eurobonusprogrammet på den svenska marknaden stred mot 19 § KL, är ett sådant fall där intervenientföretaget haft en avgörande roll för att KKV skördat framgångar i målet.¹⁶¹ Ärendet initierades först efter att Braathens uppmärksammat KKV om eurobonusprogrammet. Senare deltog Braathens som intervenient i den efterkommande processen. Braathens tillförde

¹⁵⁵ MD 2002:21 *AGA Gas AB./KKV* (2002-09-04) s. 5-6.

¹⁵⁶ Med en intervenient avses den som utan att vara part i målet med rättens godkännande deltar i rättegången. Det är som det framgår av de fall som presenteras att det i regel är företag som på något sätt kan tänkas ha ett intresse av processen. Det kan röra sig om företag som på något sätt lidit skada på grund av ett otillåtet konkurrensbegränsande förfarande.

¹⁵⁷ KKV:s uppdragsforskningsserie 2005:2 s.37.

¹⁵⁸ *Ibid.* s.37.

¹⁵⁹ MD 2000:2 *Statens järnvägar./ KKV* (2000-02-01).

¹⁶⁰ T 8-1264-94 *KKV./ Posten Sverige AB* (1997-12-23).

¹⁶¹ MD 2001:4. Målet avsåg om *SAS* eurobonus program tillämpning på svenska inrikes resor utgjorde missbruk av dominerande ställning i strid med 19 § KL.

branschkunskap vilket var av stor betydelse då frågan om bonusprogrammets lojalitetsskapande effekter lyftes fram.¹⁶²

För intervenienten är det viktigt att kunna vara med och påverka processen genom att skjuta till egen eller ny bevisning, eftersom detta kan påverka utgången i målet. Det är dock ganska ovanligt att KKV har en intervenient till sin hjälp, detta kan grunda sig i att företaget som intervenerar i regel saknar rätt till ersättning för sina rättegångskostnader. Intervenienten skall enligt RB 18:12 ersätta respektive erhålla ersättning för rättegångskostnader i enlighet med vad som gäller för part.¹⁶³ I syfte att nå större framgång i konkurrens mål bör lagstiftaren enligt min mening öka incitamentet för företag att intervensera. Detta skulle till exempel kunna uppnås genom att låta intervenienten slippa bära sin del av eventuella rättegångskostnader. En sådan åtgärd torde kunna öka incitamentet för intervention.

KKV har självkritiskt medgivit att man vid en sammantagen bedömning av verkets processer i jämförelse med Kommissionens och andra svenska myndigheters beslut som överklagas och prövas i domstol, varit alltför bristfälliga och otillfredsställande för att säkerställa en verkligt effektiv konkurrensövervakning.¹⁶⁴ Utredarna i SOU 2006:99 har avseende förfarandet hos KKV vad gäller främst kartellutredningar uttalat att myndigheten fortfarande får betraktas som en lärande myndighet.¹⁶⁵ Detta kan givetvis diskuteras med tanke på att KKV inte är en ny myndighet, man måste dock beakta det faktum att sanktionspolicyn förändrats under 2000-talet dels genom införandet av eftergift men även att bekämpandet av olagliga karteller fått högsta prioritet. Man har inte med tanke på den blygsamma praxis som utvecklats haft möjlighet att skaffa sig den nödvändiga erfarenhet som krävs för att verksamheten skall kunna fungera optimalt. De brister som behandlats torde därför i framtiden i takt med att verket får erforderlig erfarenhet och kompetens kunna förebyggas.

4.1.2 Bör KKV ha samma möjlighet att ålägga företag konkurrensskadeavgift som Kommissjonen?

I ett antal medlemsstater har de konkurrensvårdande myndigheterna befogenhet att besluta om böter vid konkurrensrättsliga överträdelser. Ett sådant system överensstämmer också med EG-rättens där Kommissionen har befogenhet att besluta om böter utan domstolsprövning. Detta system tillämpas också i den svenska KL i de fall det rör sig om ålägganden enligt 23 § KL. KKV saknar dock befogenhet att besluta om

---

¹⁶² Detta fall rörde dock frågan om åläggande (23 § st.1 KL) och inte konkurrensskadeavgift. Samtliga fall visar dock på de positiva effekterna av att KKV tillförs bransch kunskap och annan kompetens genom intervention.

¹⁶³ Wetter m.fl. s.914. Intervenienten kan dock inte förpliktigas att ersätta mer än den skada han orsakat.

¹⁶⁴ KKV:s uppdragsforskningsserie 2005:2 s.

¹⁶⁵ Prop. 2006:99 s.257.

konkurrensskadeavgift. Lagstiftaren har ansett att avgiften är av så ingripande karaktär att det motiverar den gällande ordningen med att talan måste väckas i Stockholm tingsrätt.¹⁶⁶ Det finns en rad skäl som kan anföras för att KKV skall få fatta beslut om konkurrensskadeavgift. Befogenhet för KKV att besluta om konkurrensskadeavgift torde kunna leda till att avgifterna blir högre med tanke på att domstolarna i regel dömer ut mycket lägre konkurrensavgift än vad verket yrkat. Detta kan av det som anförts ovan, bero på att KKV inte lyckats styrka bevisning avseende betydelsefulla omständigheter. För att illustrera skillnaderna mellan vad verket yrkat och vad domstolarna i slutändan fastställt avgiften till, avser jag att nämna några framträdande fall.¹⁶⁷

- I *Nitro Nobel*¹⁶⁸ yrkade KKV på en konkurrensskadeavgift om 5 Mkr. STR fastställde avgiften till 200 000 kr. I MD justerades beloppet upp till 400 000 kr.
- I *AGA Gas AB*¹⁶⁹ yrkade KKV på en avgift om 3 Mkr. STR fastställde beloppet till 600 000 kr.
- I *bensinkartellmålet*¹⁷⁰ yrkade KKV för samtliga bolag en avgift om 651 Mkr. STR fastställde avgiften till 52 Mkr. I MD justerades avgiften upp till 112 Mkr för samtliga delaktiga företag.

Dessa fall visar på betydande skillnader mellan vad KKV yrkat och den avgift som domstolarna i slutändan fastställer. En intressant observation är att i de fall där verket yrkat på en med svenska mått hög avgift, är skillnaden som störst mellan vad som yrkats och vad som ådömts svarandeföretagen. Det är anmärkningsvärt att domstolen i *AGA Gas* fallet dömde ut en avgift motsvarande 20 procent av det ursprungligt yrkade beloppet, i *Nitro Nobel* fallet är skillnaden än mer slående då avgiften fastställdes till endast åtta procent av det yrkade beloppet, i *bensinkartellen* fastställdes beloppet till ca 17 procent av vad KKV ursprungligen yrkat. Den främsta orsaken till att verkets yrkade storlek på konkurrensskadeavgiften sällan hörsammas av domstolarna torde vara att verket inte kunnat presentera tillräcklig bevisning om att vissa omständigheter av betydelse för storleken på konkurrensskadeavgiften föreligger. Den svenska rättskulturen kännetecknas som bekant av en relativt liberal syn på straff och påföljder och kan också tänkas vara en bidragande orsak till domstolarnas ovilja att döma ut mycket höga avgifter. I vilken utsträckning detta påverkar konkurrensskadeavgiftens storlek låter jag vara osagt eftersom detta blir en högst hypotetisk bedömning.

I det uppmärksammade *asfaltkartell* fallet har KKV yrkat på en konkurrensskadeavgift om drygt 1,6 miljarder kronor. Fallet är den mest

---

¹⁶⁶ Prop.1992/93:56 s.35 ff. samt 46 f.

¹⁶⁷ För en fullständig förteckning över de fall där KKV yrkat på konkurrensskadeavgift se bilaga A.

¹⁶⁸ MD 1999:17 *KKV./. Nitro Nobel AB* (1999-09-14).

¹⁶⁹ MD 2002:21 *AGA Gas AB./.KKV* (2002-09-04).

¹⁷⁰ MD 2005:7 *KKV./.Norsk Hydro m.fl.* (2005-02-22). Det belopp som KKV yrkade för samtliga bolag.

omfattande överträdelsen av KL som hittills utretts i Sverige. Anmärkningsvärt är att staten själv genom Vägverket anläggning varit delaktig i den otillåtna kartellen. Företagen misstänks ha delat upp marknaden mellan sig och kommit överens om priser. Det är således fråga om allvarliga överträdelser och det är också därför KKV valt att sätta avgiften mycket högt för samtliga inblandade företag. Befogenhet för KKV att besluta om konkurrensskadeavgift skulle medföra att den avhållande och avskräckande effekten som ett lagakraftvunnet avgörande innebär följer närmare in på överträdelsen av förbudsbestämmelsen som motiverat avgiften, under förutsättning att ett överklagande inte sker.¹⁷¹

Det finns även skäl som talar mot att KKV skall ges befogenhet att besluta om konkurrensskadeavgift. Den kritik som riktats mot KKV: s handläggning av ärenden och de stora bristerna i processföringen talar inte för att verket skulle vara moget att axla ett sådant ansvar. Rättsäkerhetsaspekten är således det starkast talande skälet mot en ordning där KKV ges befogenhet att besluta om att ålägga ett företag konkurrensskadeavgift. I SOU 2006:99 anger utredarna att det vid en jämförelse med hur administrativa sanktionsavgifter tillämpas på andra svenska rättsområden också framstår som mindre tilltalande och lämpligt att införa en metod inom konkurrensrätten som avviker från den gängse ordningen inom andra rättsområden.¹⁷² Vidare framhåller man att en sådan ordning inte är önskvärd, eftersom regelsystemet är uppbyggt på ett sådant sätt att marknadens intresse av snabba och auktoritativa besked är av större betydelse i mål om konkurrensskadeavgift. Man anser också att det finns potential till förbättring inom systemet redan idag, under förutsättning att systemet får verka under en tid och "sätta sig".¹⁷³ Den bedömning utredarna gör är att det saknas tillräckliga skäl för att företa en sådan förändring.

En ordning där KKV får beslutanderätt i fall där företaget medger verkets talan och där det inte förekommer några oklarheter eller tvistigheter skulle kunna vara en alternativ lösning. Det finns ingen anledning att den typen av ärenden skulle behöva tas upp till prövning i domstol. KKV skulle vid mål om konkurrensskadeavgift utgöra första instans och överklagan skulle då ske till MD. Detta skulle troligtvis förkorta och effektivisera tiden från ett initiativ till en slutlig dom i målet. Det är dock viktigt att rättssäkerheten inte går förlorad vid en sådan reform utan det bör finnas en möjlighet att överpröva MD dom till högre instans, på samma sätt som Kommissionens beslut kan överklagas till Första instansrätten.¹⁷⁴ Befogenhet för KKV att besluta om en form av avgiftsföreläggande skulle enligt min mening kunna öka effektiviteten utan att man tummar på rättsäkerheten, under förutsättning att ett sådant beslut alltid kan överprövas. Man bör dock vara försiktig med att överdriva betydelsen av en sådan reform eftersom det i dagsläget inte finns något som tyder på att antalet fall där företag medger sin talan skulle öka nämnvärt.

---

¹⁷¹ SOU 2006:99 s.330.

¹⁷² *Ibid.* s 331.

¹⁷³ *Ibid.* s.331.

¹⁷⁴ SOU 2004:47 s.367.

4.1.3 Effektivitetsaspekter i MD och STR handläggning av konkurrens mål

Domstolarna har en viktig roll när det gäller själva processföringen i domstol, det är viktigt att domstolen använder sig av RB tillgängliga medel för att uppnå en så effektiv process som möjligt. Domstolarna har tidigare förhållit sig relativt passiva i sin processledning¹⁷⁵ vilket bidragit till otillfredsställande effektivitet med tidsutdräkt till följd. Detta torde kunna lösas med att domstolen i större utsträckning är aktiv i sin materiella processledning. Det får dock anses ankomma på domstolarna själva att utforma en policy som medför en så långt som möjligt optimal handläggning.

I mål om konkurrensskadeavgift inleder KKV sitt förfarande mot ett eller flera företag genom att inge en skriftlig stämningsansökan till STR. Av RB 42:2 anges vad en stämningsansökan skall innehålla bl.a. ett bestämt yrkande med en klar redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet samt uppgift om de bevis som åberopas och vad man avser att styrka med bevisen. Skulle stämningsansökan visa sig bristfällig skall rätten förelägga KKV att avhjälpa bristen.¹⁷⁶ En väl utformad redogörelse för grunden i en stämningsansökan är ofta en förutsättning för en effektiv handläggning av målet. Det är viktigt att grunden är tydligt konkretiserad så att svaranden också vet vad han skall försvara sig mot.¹⁷⁷ Efter det att stämning utfärdats skall förberedelse äga rum. Förberedelsen har en klargörande funktion som skall underlätta så att en kommande huvudförhandling skall kunna genomföras på ett koncentrerat och effektivt sätt.¹⁷⁸ Förberedelsen sker genom sammanträden eller genom skriftväxling. När det rör sig om mycket stora konkurrens mål med komplicerade sakförhållanden som är stridiga mellan parterna, är det i regel inte lämpligt med en rent skriftligt förberedelse. Det framgår av såväl KKV: s egna utredningar som lagförarbeten att det i omfattande konkurrens mål föreligger en risk att skriftväxlingen sväller ut och fördröjer processen ytterligare. Rätten bör i ett sådant fall istället klarlägga tvistefrågorna genom sammanträden där man har möjlighet att utöva materiell processledning. På så sätt kan domstolen enligt min mening medverka till att begränsa processmaterialet.

En annan omständighet som bidragit till att i stor omfattning dra ner effektiviteten i kartellmål är den i regel omfattande muntliga bevisningen rörande bevisfrågor angående förflutna händelser. Bevisföring och bevisvärdering i konkurrens mål är fri i enlighet med huvudregeln i RB 35:1. Muntlig bevisning har stor betydelse i just denna typ av mål eftersom mycket av bevisningen består i ett stort antal vittnesutsagor. Det är inte ovanligt att vad företag eller dess representanter uppgett i ett av KKV

---

¹⁷⁵ SOU 2004:47 s.289.

¹⁷⁶ RB 42:3, 50:7 (överklagande).

¹⁷⁷ Peter Fitger, Rättegångsbalken II, s.99-100.

¹⁷⁸ RB 42:6.

företagna förhör skiljer sig avsevärt mot vad som framkommer under huvudförhandlingen. Detta är givetvis ett stort problem eftersom KKV i kartellmål baserar en stor del av sin bevisning på uppgifter som kommer från representanter från de inblandade företagen. Det är inte heller tillåtet för KKV att åberopa vad som framkommit i förhör eftersom det råder ett strikt förbud mot att stödja en talan på vittnesattester, utan vittnen och parter skall höras muntligen. RB bygger på principer om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Att huvudförhandlingen skall vara muntlig följer av den i svensk lag stadgade muntlighetsprincipen.¹⁷⁹ Att så är fallet har att göra med att det är lättare för domstolen att göra sig en bedömning av bevisningen om den tillförs rätten genom direkta förhör istället för indirekt genom skriftliga utsagor. Detta är också ett uttryck för den s.k. bevisomedelbarhetsprincipen.¹⁸⁰ Av bevisomedelbarhetsprincipen följer, att en dom endast får grunda sig på sådana uppgifter och information som framkommit vid själva huvudförhandlingen. Förhørsprotokoll eller bandupptagningar får endast åberopas som bevis i rättegång om förutsättningarna i RB 35:14 är uppfyllda. Den enda situationen i mål om konkurrensskadeavgift där det kan tänkas vara tillåtet att åberopa bevisning som framkommit i ett av KKV hållna förhör, är om förhör inte kan hållas vid eller utom huvudförhandling eller i övrigt inför rätten.

En reform av RB processregler i allmän domstol är dock på gång.¹⁸¹ En av de förändringar som presenteras är den om uppmjukade krav på muntlighet. Förändringen är tänkt att åstadkomma en ökad flexibilitet och därmed göra det möjligt att i större utsträckning anpassa handläggningen till vad som behövs i det enskilda fallet. Enligt de nya reglerna i RB får dock en skriftlig berättelse åberopas som bevis, om parterna godtar det och det inte är uppenbart olämpligt. Dessutom får rätten avvisa bevis, om det trots rimliga ansträngningar inte kan tas upp och avgörandet inte bör fördröjas ytterligare.¹⁸² Detta kan tänkas få starkt genomslag i framförallt konkurrensmål där en stor del av bevismaterialet består av just förhör och vittnesmål från ett stort antal individer. Mål om konkurrensskadeavgift handläggs i domstol enligt reglerna om indispositiva tvistemål. Rätten har ett större ansvar för utredningen av indispositiva mål än de har i dispositiva mål. Detta innebär att domstolen *ex officio* kan införskaffa bevisning samt att rätten kan grunda sitt avgörande på sådana omständigheter som inte åberopats av parterna.¹⁸³ Vidare gäller att parts medgivande av talan inte är bindande för rätten, liksom att parts utevaro inte kan leda till tredskodom.

Mig veterligen har domstolen inte i något dokumenterat fall begärt in kompletterande bevisning eller grundat domen på andra rättsfakta än vad parterna yrkat. Ett problem är just att domstolen blir överöst av material och det kan tänkas vara svårt för domstolen att identifiera rättsfakta som inte

---

¹⁷⁹ RB 43:5.

¹⁸⁰ RB 35:14.

¹⁸¹ Prop. 2004/05:131 s.81. Reformen, vilken ännu inte genomförts, kommer att träda i kraft då regeringen beslutar om detta.

¹⁸² Prop. 2004/05:131 s.155,166.

¹⁸³ RB 35:6, 17:3.

finns i det material som parterna presenterat, eftersom detta material i regel är mycket omfattande och komplext. Jag har svårt att se att domstolarna inom en snar framtid *ex officio* kommer att begära in kompletterande bevisning i någon större utsträckning.

4.1.4 Instansordningen

Det har i ett antal utredningar diskuterats om den instansordning vi har idag verkligen är optimal och om resurserna kommer till sin fulla rätt. Det kan inte uteslutas att en förändring av instansordningen skulle kunna förbättra effektiviteten i konkurrens mål. I den tidigare konkurrenslagen ÄKL var MD första och enda domstolsinstans, en sådan instansordning hade dock inte varit förenlig med EK¹⁸⁴ eftersom ett beslut eller domslut måste kunna överklagas. Genom reformen 1993 och införandet av den nya KL infördes systemet med två domstolar.¹⁸⁵ Som tidigare angivits prövas mål om konkurrensskadeavgift i STR som första instans och kan överprövas av MD (63 § KL).

Ett effektivt domstolsväsende förutsätter att varje instans ägnar sig åt det som den är avsedd och bäst lämpad för, vilket ställer krav på att arbetsformerna och domstolens uppbyggnad är väl anpassade efter domstolens uppgifter i instansordningen. Att ett konkurrens mål så långt som det är möjligt kan lösas redan i första instans bidrar till att stärka rättsäkerheten samt öka tillgängligheten till domstolsprocessen. Ett sådant system frigör också resurser hos KKV, resurser som kan öka förutsättningarna om att uppnå en effektiv konkurrens. Detta skapar också förutsättningar och utrymme för en smidig och rättssäker process i MD i de fall ett konkurrens mål överklagas i STR. En instansordning bör bygga på en funktionsfördelning mellan MD och STR att tyngdpunkten i rättskipningen skall ligga i första instans.¹⁸⁶ MD bör också i större utsträckning än idag grunda sin prövning på samma material som legat till grund för STR avgörande. På detta sätt tydliggörs också syftet med att tyngdpunkten skall ligga i första instans. Om tyngdpunkten av processerna ligger i tingsrätt bör detta också skapa utrymme för att man i överinstans i stället koncentrerar sig på att granska överklaganden från första instans och korrigera eventuella felaktigheter.

Huruvida den instansordning vi har idag är den optimala är det alldeles för tidigt att säga, man bör dock enligt min mening inte förändra instansordningen eller den domstolsstruktur som finns idag. Skälet till detta är att systemet fått verka allt för kort tid för att man med säkerhet skulle kunna konstatera att en förändring av instansordningen skulle kunna leda till en större effektivitet. I övrigt kan det också framhållas att det i såväl STR som MD finns specialistkompetens som är avgörande för att mål av sådan komplex natur skall kunna handläggas på ett så optimalt sätt som möjligt.

---

¹⁸⁴ Artikel 6 EK, rätt till en rättvis rättegång.

¹⁸⁵ SOU 2006:99 s.140.

¹⁸⁶ Prop. 1992/93:216 s.28.

Denna specialistkompetens saknas i stor utsträckning hos de övriga domstolarna.

4.1.5 Är det nödvändigt att införa prövningstillstånd i syfte att förbättra effektiviteten?

Idag har vi en situation i Sverige där i princip samtliga konkurrensärenden som KKV väljer att väcka talan i vid STR överklagas till MD. Bakgrunden till detta är att det inte erfordras prövningstillstånd för att överklaga en av STR meddelad dom till MD. Detta innebär i regel att en övervägande majoritet av de mål om konkurrensskadeavgift som väcks i STR överklagas till MD eftersom det inte krävs prövningstillstånd för MD att överpröva ett av STR meddelat avgörande. Denna ordning leder till att onödigt många konkurrensmål överklagas till MD. Genom att införa ett prövningstillstånd kan MD bli mer restriktiv och endast tillåta fall av prejudikat värde, eller fall där det rör sig om domslut med uppenbara felaktigheter. I en del fall där STR dom kommit att överklagas till MD har det emellertid inte alltid varit motiverat med en överprövning. Som jag tidigare redogjort för i detta arbete så riskerar en lång handläggningstid från det att en undersökning inleds till dess att slutlig dom i målet meddelas att skjuta upp den avskräckande effekten. Dessutom riskerar onödigt långdragna rättsprocesser att binda upp resurser hos KKV vilka i stället skulle ha kunnat nyttjas till att spåra och lagföra andra konkurrensbegränsande förfaranden.¹⁸⁷

Avsaknaden av krav på prövningstillstånd är sannolikt en av de främsta anledningarna till att den långa handläggningen av konkurrensmål från det att ärendet initierats i STR till dess att slutlig dom faller i MD. Prövningstillstånd är av stor betydelse för att uppnå en större effektivitet i hanteringen av konkurrensmål genom att undvika omotiverade överprövningar. En sådan ordning kan dock ställa större krav på första instans, STR måste vidta alla de åtgärder som krävs för att se till att konkurrensmål då dessa tas upp vid huvudförhandling är så väl utredda att onödig tidsutdräkt undviks. Det kan av denna anledning tänkas finnas ett behov av att öka STR resurser för att kunna möta de nya kraven som ställs på domstolen vid en sådan reform. I syfte att ytterligare effektivisera systemet bör lagstiftaren enligt min mening införa prövningstillstånd.¹⁸⁸ Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EK) torde inte heller utgöra något hinder mot att tillämpa ett sådant system förutsatt att det finns möjlighet att överklaga ett domslut i första instans. Ett system med prövningstillstånd torde till och med tillförsäkra en större rättssäkerhet eftersom ett företag som friats i STR inte i lika stor utsträckning löper risken att utsättas för en ogrundad talan.

---

¹⁸⁷ SOU 2004:47 s.367. Det har i utredningen betonats vikten av en snabb handläggning och rättsskipning i mål av konkurrensskadeavgift.

¹⁸⁸ För en utveckling av prövningstillstånd se 4.1.2.1.

4.2 Ett effektivt sanktionssystem – behovet av en väl avvägd och fungerande konkurrensskadeavgift

Vikten av ett effektivt sanktionssystem skall inte underskattas, dess funktion är att tillhandahålla sanktioner, proportionella medel och lämpliga incitament för att komma till rätta med dolda kartellsamarbeten och andra allvarliga konkurrensbegränsande förfaranden. Genom ökad upptäcktsrisk minskar företagens benägenhet att delta i ett kartellsamarbete eller andra förfaranden som är oförenliga med konkurrenslagstiftningen.¹⁸⁹ För att uppnå de konkurrenspolitiska målen om efterlevnad av konkurrensreglerna är det viktigt att KL tillhandahåller tillräckliga och effektiva sanktionsmedel. Detta gäller inte minst med hänsyn till de stora samhällsekonomiska värden som konkurrenslagstiftningen ytterst gäller. Ett fungerande sanktionssystem medför att samhällskostnader förknippade med konkurrensbegränsande förfaranden minimeras. För att kunna uppnå syftet med ett optimalt sanktionssystem har i detta arbete uppmärksamats att det inte är tillräckligt att det för en överträdelse föreligger en inte obetydlig risk för upptäckt, utan avgiftens storlek måste också vara proportionerligt anpassad till den avskräckande verkan man vill uppnå med sanktionen.

Avgörande för avgiftens avskräckande verkan är dess storlek. Det är avgiftens maximala belopp som får sägas avgöra dess verkligt avskräckande verkan. Huruvida takbeloppsregeln i KL om max tio procent av ett företags omsättning¹⁹⁰ är optimal måste ske utifrån bedömningen vad ett företag kan förväntas vinna på ett konkurrensbegränsande förfarande samt den konkurrensskada som drabbar konsumenterna. Enligt Buccirossi och Spagnolo innebär ett otillåtet kartellsamarbete, inom den hårda kärnan, ofta en prisökning om ca tio procent per år.¹⁹¹ Detta medför att ett sådant samarbete kan vara lönsamt även om företaget ådöms betala konkurrensskadeavgift i nivå med takbeloppet.

Det framgår inte av förarbetena hur lagstiftaren kommit fram till maximigränsen om tio procent. I utredningen "*Konkurrens för en ökad välfärd*" angav utredarna att syftet med konkurrensskadeavgiften inte är att eliminera de vinster som har uppkommit genom ett otillåtet konkurrensbegränsande förfarande. Utan att avgiften skall bestämmas med hänsyn till förhållandena i det konkreta fallet som kan antas verka avskräckande och avhållande.¹⁹² Någon djupare analys av var taket skall ligga för konkurrensskadeavgiften tycks inte ha företagits. Det förefaller som om lagstiftaren valt att anamma de EG-rättsliga beräkningsgrunderna om administrativa böter utan att ta hänsyn till vilka nationella effekter som

---

¹⁸⁹ KKV: s forskningsrapportserie 2006:3, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt*, s.94.

¹⁹⁰ 27 § KL, artikel 23(2) förordning 1/2003.

¹⁹¹ Buccirossi, P, Spagnolo, G, *Optimal Fines in the Era of Whistleblowers. Should price fixers still go to prison?*, Lear Research Paper 05-01 s.6f.

¹⁹² Prop.1992/93:56 s.30, SOU 1991:59 del 2 s.230.

reglerna om takbeloppet kan tänkas medföra.¹⁹³ Det kan dock antas att marknadsförhållandena vid tiden för utredningen inte är jämförbara med dagens och att takbeloppet om tio procent då framstod som högst skäligt.

Situationen idag är dock en annan än den var vid införandet av 1993 års KL. Det svenska medlemskapet i EU, globaliseringen samt den tekniska utvecklingen har medfört att marknaden idag skiljer sig avsevärt mot hur den såg ut vid tidpunkten för införandet av KL 1993. Vi lever idag i en värld där det inte tar längre tid att flytta mycket stora belopp från ett företag i Sverige till ett företag i utlandet än genom ett klick på datorn. Företag idag är avsevärt mer kapitalstarka. Det finns således skäl att se över beräkningsgrunderna för konkurrensskadeavgiften för att sanktionssystemet skall få avsedd effekt. Utgångspunkt bör vara att den ökade omsättning ett företag förväntar sig genom ett otillåtet samarbete bör rendera i en avgift överstigande denna. Således finns det anledning enligt min mening att fundera över en reform där lagstiftaren höjer takregeln från nuvarande tio procent till 20 procent. Detta skulle utan tvekan öka företagets incitament att inte bryta mot KL eller EGF förbudsbestämmelser. Ett höjt maximibelopp får dock inte ha den effekten att företag som ådöms konkurrensskadeavgift riskerar att gå under.

Att höja maximibeloppet från dagens takregel om tio procent torde leda till att den avskräckande effekten ökar, men en sådan förändring får dock ingen avgörande effekt så länge risken för upptäckt är relativt liten. Höjd konkurrensskadeavgift måste således som tidigare nämnts förenas med större risk för upptäckt.¹⁹⁴ Kopplingen mellan eftergift och konkurrensskadeavgiften är oerhört betydelsefull för sanktionssystemets effektivitet. Eftergiften bidrar till att öka drivkraften för företag att bryta sig ur ett kartellsamarbete genom att bidra till att öka den misstro och osäkerhet som normalt finns mellan konkurrenter och medför en destabilisering av kartellen. En hög konkurrensskadeavgift skapar en kapplöpning bland kartellföretagen om att vara först ut med att ”*blow the wistle*” eftersom det endast är det företag som är först ut som åtnjuter eftergift. För de företag som är för sent ute för att nyttja *wistle blower* finns det dock fortfarande incitament att så snabbt som möjligt anmäla sin medverkan och den information man förfogar över till KKV då det fortfarande föreligger möjlighet till nedsättning.¹⁹⁵

I förarbetena till KL har man angivit att avgiften bör sättas till ett sådant belopp att det verkar avhållande på företaget i fråga samt verkar avskräckande på andra företag.¹⁹⁶ Det är tämligen uppenbart att de belopp som dömts ut inte fått den avsedda effekten.¹⁹⁷ I *bensin*¹⁹⁸ - och

---

¹⁹³ Jmf. med SOU 1991:59 del 2. se 4.2.1.

¹⁹⁴ Becker, G.S., *Crime and Punishment: An Economic Approach*, *The Journal of Political Economy*, vol. 76, no. 2 (mars 1968) s.180.

¹⁹⁵ Se 3.5-6.

¹⁹⁶ Prop.1992/93:56 s.30.

¹⁹⁷ Jmf. i bilaga A de belopp som ådömts företagen med respektive företags årsomsättning.

¹⁹⁸ MD 2005:7 KKV./Norsk Hydro m.fl.

*plaströrskartellen*¹⁹⁹ rörde det sig om väldigt blygsamma konkurrensskadeavgifter. Tittar man på företagens omsättning föregående räkenskapsår i förhållande till den avgift företaget ådömts är skillnaden avsevärd.²⁰⁰ Endast i den uppmärksammade *asfaltskartellen* har KKV yrkat på relativt höga belopp, dock inte i nivå med takbeloppet.²⁰¹

4.2.1 Bör beräkning ske utifrån ett företag eller en koncerns sammanlagda omsättning föregående räkenskapsår?

Enligt 27 § KL skall konkurrensskadeavgiften fastställas till lägst 5000 kronor och högst 5 000 000 kr eller till högre belopp som inte får överstiga tio procent av *företagets* omsättning föregående räkenskapsår. Som tidigare angivits så finns det en väsentlig skillnad mellan hur gemenskapens administrativa böter och KL konkurrensskadeavgift fastställs.²⁰² Skillnaden är som angivits den att Kommissionen har en möjlighet att vid beräkning av böterna beakta en hel koncerns sammanlagda omsättning. Denna möjlighet saknar som bekant KKV. Det finns dock de som hävdar att det inte föreligger någon skillnad. Nils Wahl har hävdat att det inte skulle föreligga några formella skillnader mellan hur böterna inom EG-rätten och konkurrensskadeavgiften inom KL fastställs. Nils Wahl hävdar att det påstås som allmänt förekommer om att Kommissionen ges utrymme att vid utdömmande av böter beakta en hel koncerns omsättning inte skiljer sig från den metod som KKV tillämpar i enlighet med KL.²⁰³ Jag finner dock detta påstående något märkligt. I förarbetena till den nya KL anger lagstiftaren att ”med omsättning avses *företagets* hela omsättning (...)”.²⁰⁴ Vidare konstateras i förarbetet att det endast är ”det *berörda företagets* hela omsättning som skall beaktas vid bestämmandet av avgiften”.²⁰⁵ I förarbetena framgår att Kommissionens möjligheten basera böterna på en hel koncerns omsättning saknas i KL.²⁰⁶ Vilket också torde tala för att det föreligger en väsentlig skillnad mellan det svenska och EG-rättsliga systemet avseende förutsättningarna för beräkning av konkurrensskadeavgiften. Den rättspraxis som utvecklats visar inte heller att det skulle föreligga några oklarheter vad gäller beräkningsgrunderna. Jag delar Nils Wahls påstående om att det inte finns något som talar för att det föreligger någon skillnad mellan KL och EG-rätten vad gäller sättet att beräkna taket för böterna respektive konkurrensskadeavgift. Det får dock

---

¹⁹⁹ MD 2003:2 *Uponor/.KKV*.

²⁰⁰ Se bilaga A.

²⁰¹ 27 § st.1 KL den sammanlagda omsättningen föregående räkenskapsår.

²⁰² Se 2.3.2-3.

²⁰³ Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2006:3, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt*, s.19.

²⁰⁴ Min kursivering.

²⁰⁵ Prop. 1992/93 s.92.

²⁰⁶ *Ibid.* s.92.

anses föreligga en ganska avsevärd skillnad vad gäller kretsen av företag som kan ligga till grund för bedömningen.

Att ge KKV möjlighet att vid beräkning av avgiften utgå ifrån en koncerns hela omsättning kan vid en första anblick framstå som tilltalande. En sådan åtgärd skulle med all säkerhet bidra till att öka konkurrensskadeavgiftens avskräckande verkan, men till vilket pris? Vid en närmare studie uppdragas vissa problem, främst i sådana fall där det rör sig om koncerner som är aktiva i ett flertal medlemsstater. Beräkning utifrån en hel koncern i ett sådant fall skulle lätt kunna få orimliga resultat som inte står i proportion till överträdelsen, vilket skulle kunna leda till överprevention, eller i värsta fall äventyra företagets fortlevnad.²⁰⁷ Ett sådant förslag skulle dock kunna fungera under förutsättning att koncernen endast är verksam i Sverige, i ett sådant fall skulle det till och med framstå som önskvärt att hela koncernen omsättning får ligga till grund för beräkning av konkurrensskadeavgiften. Den preventiva verkan skulle uppnås i större utsträckning eftersom en överträdelse riskerar att bli kostsam för företaget eller företagssammanslutningen.

Att istället för att införa ett system där beräkning kan ske utifrån en koncerns omsättning torde en höjning av takregeln vara att föredra.²⁰⁸ Buccirossi och Spagnolo har kommit fram till att ett olagligt kartellsamarbete i regel leder till en prisnivåhöjning på i snitt tio procent.²⁰⁹ Om kartellen medför vinster för de delaktiga företagen på ca tio procent och konkurrensskadeavgiften fastställs till tio procent,²¹⁰ innebär det i princip att företaget klarat sig oskadd ur kartellen, under förutsättning att förfarandet pågått i ett år och lett till en ökad omsättning på tio procent.

Genom att höja takbeloppet från dagens gräns om tio procent till tjugo procent kan incitamentet att följa konkurrensreglerna stärkas avsevärt eftersom den förmodade vinsten i ett sådant fall skulle kräva att ett otillåtet samarbete pågår under ett flertal år för att det skall vara lönsamt. Det kan även tänkas vara nödvändigt att höja takbeloppsgränsen ytterligare för att uppnå en än mer avskräckande effekt.

---

²⁰⁷ Prop. 1992/93. s.93.

²⁰⁸ Se även 4.2

²⁰⁹ Buccirossi, Spagnolo, *Optimal Fines in the Era of Whistleblowers Should Price Fixers Still Go to Prison*, s.6.

²¹⁰ Inget mål om konkurrensskadeavgift har i dagsläget nått till tio procent regeln. I asfaltkartellen har dock KKV yrkat max belopp, målet har dock inte avgjorts i skrivande stund.

4.2.2 Är beloppsgränserna i 23 § KL nödvändiga?

Den svenska KL har utformats efter EG-rättslig modell. I den tidigare EG förordningen framgick att de administrativa böterna skulle fastställas till lägst 1000 EUR och högst en 1 000 000 EUR, eller ett högre belopp dock inte högre än tio procent av ett företags eller en företagssammanslutnings sammanlagda omsättning föregående räkenskapsår.²¹¹ Idag har man dock övergivit beloppsgränserna och istället endast reglerat taket för hur höga böter som får åläggas företagen. Det vore lämpligt att även i KL avskaffa beloppsgränserna och endast ha ett takbelopp om en viss procent av företagets sammanlagda omsättning föregående räkenskapsår.²¹² det förefaller också rent praktiskt som om detta skulle vara att föredra, eftersom KKV och lagstiftaren satt allvarliga kartellsamarbeten högst upp på den konkurrenspolitiska dagordningen, vilket torde medföra att de nedre beloppsgränserna sällan torde komma ifråga.²¹³ Inte heller ser jag någon fara i att ta bort beloppsgränserna eftersom KKV i varje fall måste göra en individuell bedömning i vilket ett företags ekonomiska styrka och finansiella situation beaktas då konkurrensskadeavgiften fastställs. Det finns idag en stor spännvidd vad gäller fastställandet av avgiftens storlek. Det finns således ett stort utrymme för skönmässiga bedömningar. Lagstiftaren bör i syfte att förenkla, effektivisera men också för att sträva mot en harmonisering i gemenskapsrättslig riktning, ta bort de nedre beloppsgränserna. En sådan förändring främjar bäst de konkurrenspolitiska målen och rättstillämpningens behov av förenkling av KL.

4.2.3 Föreligger möjlighet till avdragsrätt för administrativa böter och konkurrensskadeavgift?

Böter betraktas av lagstiftningen som en individuell icke avdragsgill kostnad. Däremot har vissa administrativa avgifter tidigare varit avdragsgilla. Detta har inneburit att i sådana fall där en sanktionsavgift kommit att ersätta böter som påföljd, har en avkriminalisering skett, vilket inte varit önskvärt eftersom detta fått till följd att sanktionsavgiftens avskräckande verkan urholkats. Lagstiftaren har dock i syfte att undvika en fortsatt avkriminalisering i 9 kapitlet 9 § Inkomstskattelagen (IL) infört ett generellt avdragsförbud för offentligrättsliga sanktionsavgifter. Konkurrensskadeavgift är en sådan offentligrättslig sanktionsavgift som inte

---

²¹¹ Artikel 23(2) förordning 1/2003.

²¹² SOU 2006:99 s.507. Se 4.2.1 avseende takbeloppets storlek.

²¹³ Se bilaga A, i endast följande fall har KKV yrkat på avgifter i de lägre beloppsgränserna: T 8-370-98 KKV./ *Byggplast & Båtprylar AB m.fl.*, 19576-98 KKV./ *Börjes Trafikskola m.fl.*, T 8-723-98 KKV./ *Stenungssunds kommun*, T8267-99 KKV./ *Lundgrens Maskinförnödenheter AB m.fl.*

får dras av enligt 9 kapitel 9 § IL. Själva konkurrensskadeavgiften är således inte avdragsgill.

Det finns dock vissa tveksamheter vad gäller rättsläget huruvida det är möjligt att göra avdrag för administrativa böter till följd av ett företags överträdelse av EG-rättens förbudsbestämmelser.²¹⁴ För svenska företag som påförts böter av Kommissionen har fråga uppkommit om sådana böter kan vara avdragsgilla vid taxering.

I en av kammarrätten i Sundsvall (KRSN) meddelad dom har Holmen AB²¹⁵ medgivits rätt till avdrag för böter som ådömts på grund av brott mot EG: s konkurrensregler.²¹⁶ I målet fann KR att de böter som Kommissionen ålagt företaget att betala var avdragsgilla då de, dels utgjort en driftskostnad i bolagets näringsverksamhet, dels en sådan sanktionsavgift som inte funnits upptagen i 20 § 2 st. Kommunalskattelagen (KSL).²¹⁷ KR framhöll att i praxis har det ställts krav på uttrycklig lagbestämmelse för att avdrag ska kunna vägras för sanktionsavgifter av olika slag som i och för sig ansetts utgöra driftkostnader.²¹⁸ Eftersom avgiften inte var uttryckligen undantagen i 20 § 2 st. KSL fick den enligt KR: s mening anses utgöra en driftkostnad i företagets verksamhet. Regleringen har sin motsvarighet i IL. IL 9 kapitel 9 § är utformad som ett generellt avdragsförbud för böter och offentlighetsrättsliga sanktionsavgifter. Den saknar dock en uttömmande reglering om vilken typ av avgifter och böter som beviljas avdrag. KSL saknade också vid handläggningen för ärendet en uttömmande uppräkningslista om vilka utgifter som var avdragsgilla. Holmen AB kom att beviljas avdragsrätt för 200 miljoner kronor avseende kostnadsförda böter på grund av brott mot de EG-rättsliga förbudsbestämmelserna. Anledning till det något märkliga avgörandet var att förordningen 17/62 inte likställde administrativa böter med straffrättsliga sanktioner.²¹⁹ Förordning 1/2003 skiljer sig inte från förordning 17/62 i detta avseende, den nya förordningen liksom sin föregångare jämställer inte administrativa böter med straffrättsliga påföljder. I svenskt juridiskt språkbruk anses böter utgöra en straffrättslig påföljd för en kriminaliserad handling. Eftersom sådana böter som Kommissionen ålagt företaget uttryckligen inte har straffrättslig karaktär har de ansetts vara att jämställa med en sanktionsavgift.

Det kan tyckas märkligt att Modo beviljades avdrag för böterna, med tanke på att det i såväl Sverige som Gemenskapen stadgats att böter och konkurrensskadeavgift införts i preventivt syfte för att respekten för konkurrensreglerna skall upprätthållas. Om ett företag har möjlighet att kunna göra avdrag för böter man ådömts att betala, och på så vis komma

---

²¹⁴ Artikel 23(1-2) förordning 1/2003.

²¹⁵ Tidigare MO och Domsjö AB "Modo".

²¹⁶ Kammarrättens i sundsvalls dom mål nr 580-1999 *Riksskatteverket./Holmen AB* (2002-08-26).

²¹⁷ KSL föregångare till dagens IL.

²¹⁸ RÅ 1987 ref. 7.

²¹⁹ Idag återfinns motsvarande bestämmelse i artikel 23(5) i förordning 1/2003. Vilket stadgar att Kommissionens beslut om ålägga ett företag administrativa böter inte skall anses vara av straffrättslig artikel

runt den kännbara effekten av sanktionen, finns det en överhängande risk att sanktionens preventiva verkan urholkas. Denna typ av problem bör dock endast kunna uppstå i fall där det finns en gemenskapsdimension. I fall med endast en nationell anknytning gäller avdragsförbudet enligt 9 kapitlet 9 § IL, även om det endast påverkar fall där det föreligger en gemenskapsdimension.

Vilken tyngd bör då detta avgörande tillmätas? Även om *Holmen AB* medgavs avdrag i detta fall så får rättsläget ändå anses vara oklart eftersom avgörandet får anses ha litet prejudikatvärde. Avgörandet bör inte tillmätas allt för stor betydelse även om det skulle kunna hävdas att Skatteverket genom att man valt att inte överklaga domen, medverkat till att domen fått en viss prejudicerande verkan, om än en mycket svag sådan.

4.3 Effekterna av eftergift och nedsättning

Konkurrensskadeavgiften är ett viktigt instrument men har visat sig otillräcklig för att uppfylla de konkurrenspolitiska målen om en effektiv och väl fungerande konkurrens.²²⁰ Det har inte heller funnits verktyg för att upptäcka särskilt skadliga karteller. Vid utformandet av sanktionssystemet måste en avvägning göras mellan den avskräckande effekten av att straffa företag som bryter mot förbudsbestämmelserna, med de administrativa problem som är förknippade med att upptäcka och avslöja olagliga karteller. Eftergiftsinstitutet är det redskap som lagstiftaren satt sin tilltro till för att lösa konkurrensskadeavgiftens effektivitetsproblem.

En rad stater har under lång tid använt sig av olika former av *Leniency* för ”skvallrande” företag bland dessa utmärker sig *leniency* program i USA som också fått tjäna som en föregångsmodell för utformandet av *Leniency Notice* inom gemenskapen. Det bör dock poängteras att det svenska såväl som det europeiska systemet inte är helt jämförbart med den amerikanska antitrust lagstiftningen, det finns väsentliga skillnader mellan systemen. Efter det att eftergiftsprogram introducerats har det kunnat konstateras en ökning av antalet upptäckta och anmälda karteller.²²¹

Det är varken möjligt för Kommissionen eller KKV att spåra upp och avslöja alla verksamma karteller eftersom det skulle bli allt för resurskrävande och kostsamt. För att eftergiftssystemet skall fungera på ett tillfredställande och ändamålsenligt sätt skall endast det företag som är först ut att avslöja kartellen kunna erhålla eftergift, *the first takes it all*. Systemet skapar tillsammans med förutsättningarna för nedsättning en kapploppning mellan kartellföretagen och bidrar till att skapa osäkerhet i kartellen.²²² I ett nyligen meddelat beslut av Kommissionen beviljades ABB *leniency* de

---

²²⁰ Se 4.2-4.2.1.

²²¹ Prop. 2001/02:167 s.24, Kommittédirektiv 2001:40 s.3. Se 4.2.

²²² Enrico Leonardo CAMILLI, *Optimal Fines in Cartel Case and the Actual EC Fining Policy*, World Competition 29(4) 2006, s.586.

övriga i kartellen ålades att betala 750 miljoner euro.²²³ Eftergiftsinstitutet bidrar också genom sin karaktär till effektivare utnyttjande av de konkurrensvårdande resurserna, *whistle blower*-företaget bidrar med värdefullt material och information till KKV: s utredningen som annars skulle ha belastat verkets utredningsarbete, dvs. rättsekonomiska vinster.

De flesta medlemstaterna inom EU har infört någon form av eftergifts program, de är dock inte identiska vilket är ett problem för sådana företag som vill anmäla en internationell kartell som de är delaktiga i. För att vara helt säker på att inte drabbas av böter eller konkurrensskadeavgift måste således företag avslöja kartellen och sin delaktighet till samtliga medlemsstater där kartellen begränsar konkurrensen. Detta skapar en rättsosäkerhet och strider mot principen om *ne bis in idem*.²²⁴ Detta har bidragit till att ECN diskuterat frågan om att försöka harmonisera eftergiftsreglerna inom unionen.²²⁵ Vi kommer troligtvis inom kort att se en harmonisering av eftergiftsreglerna inom unionen vilket är en ytterligare förbättring av förutsebarheten av systemet.

Det bör även poängteras att det faktum att ett företag beviljats eftergift inte hindrar att skadeståndstalan riktas mot företaget.

4.4 Principen om Ne bis in idem²²⁶ och dess betydelse vid tillämpning av artikel 81-82 EGF

Det kan uppstå situationer där två eller flera medlemsstater har anledning att inleda ett förfarande eller väcka talan mot företag som brutit mot förbudsbestämmelserna i EGF. När ett klagomål har anhängiggjorts i två eller flera medlemsstater eller då konkurrensvårdande myndigheter i två eller flera medlemsstater på eget initiativ inleder ett förfarande mot överträdelse av artikel 81-82 EGF, och överträdelsen ligger till grund för de parallella förfarandena, skall detta anses utgöra tillräckliga skäl för att övriga myndigheter skall lägga ner förfarandet eller avvisa klagomålet.²²⁷ Syftet är att man velat undvika situationer där en överträdelse leder till att multipla rättsliga förfaranden inleds och följer av principen ”ne bis in idem”. Principen är den europeiska motsvarigheten till den amerikanska konkurrensrättens *double jeopardy* reglering vilken stadgar att en svarande inte skall riskera att ställas till svars flera gånger för samma gärning. Principen har implementerats i förordning 1/2003 men återfinns också i EK

---

²²³ IP/07/80, Kommissionens beslut den 24 januari 2007.

²²⁴ Se 4.4 angående *ne bis in idem*.

²²⁵ Konkurrensnytt 2006:7 s.6. Se 4.4 angående *nebis in idem*.

²²⁶ Begreppet *ne bis in idem* härrör från latinet och betyder inte två gånger för samma sak.

²²⁷ Förordning 1/2003 artikel 13 p.1.

Artikel 4 Protokoll nummer 7,²²⁸ samt Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna artikel 50.²²⁹

Av artikel 13 p.2 förordning 1/2003 lyder:

När ett klagomål har anhängiggjorts vid en medlemsstats konkurrensmyndighet eller Kommissionen avseende avtal, beslut av en företagssammanslutning eller ett samordnat förfarande som redan handlagts av annan konkurrensmyndighet, får klagomålet avvisas.

Artikel 4 EK stadgar att ingen får straffas eller lagföras på nytt i en *brottmålsrättegång* i samma stat för brott som denne blivit frikänd eller fälld för i en tidigare rättegång. Principen om *ne bis in idem* kommer också till uttryck i artikel 50 stadga. Liksom EK är stadgan endast tillämplig på brottmål med den skillnaden att den är tillämplig mellan medlemsstater i EU. EK har som syfte att reglera rättigheterna för fysiska personer vilket också är fallet med stadgan. Inte heller verkar förordning 1/2003 erbjuda något uttryckligt skydd mot multipla förfaranden. Detta följer av att en NCA (*National Competition Agency*) eller Kommissionen "får" välja att avvisa klagomål eller att inte inleda en utredning om överträdelsen redan är föremål för en utredning eller process i en annan medlemsstat.²³⁰

Möjligen kan med lite kreativitet utifrån punkt 37 i förordningens preambel finna stöd för att Kommissionen, nationella domstolar och NCA har en skyldighet att tolka och tillämpa principen om *ne bis in idem* i enlighet med förordningen om grundläggande rättigheter och principer. Inom Gemenskapen har ett nätverk *European Competition Network (ECN)*²³¹ skapats i syfte att öka de nationella myndigheternas effektivitet och förbättra konkurrensbevakningen.²³² I preambel till förordningen anges att ECN skall säkerställa att ärenden handläggs av den mest lämpade NCA i Gemenskapen då ett ärende endast bör handläggas av en enda myndighet.²³³ Multipla processer riskerar att leda till rättsekonomiska förluster. Därtill skulle multipla förfaranden också kunna leda till att minska incitamentet för samarbete inom ECN. Det kan också antas att möjligheten till multipla processer minskar de konkurrensvårdande myndigheternas incitament till effektivitet i förberedelser och processande.²³⁴ Det finns således anledning

---

²²⁸ Artikel 4 Protokoll nummer 7 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

²²⁹ Hädanefter angiven som stadgan.

²³⁰ Inleder Kommissionen ett förfarande i syfte att besluta om att ålägga företag böter för överträdelse av förbudsbestämmelserna artikel 81-82 EGF, NCA sin behörighet att tillämpa artikel 81-82 EGF. Har en medlemsstat redan inlett ett förfarande skall Kommissionen inleda ett förfarande endast efter samråd med den NCA. Förordning 1/2003 artikel 11(6).

²³¹ Förordning 1/2003 artikel 11,12,15, varav artikel 11 reglerar samarbetet mellan Kommissionen och NCA, artikel 12 reglerar informationsutbyte, artikel 15 reglerar samarbetet med nationella domstolar.

²³² Av Kommissionens vitbok artikel 46 framgår att man genom att decentralisera velat uppnå effektivare konkurrensbevakning genom att avlasta Kommissionens utredningsbörda.

²³³ Förordning 1/2003 p.18 preambel.

²³⁴ Wouter P.J. Wils, *The Principle of Ne Bis in Idem in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis*, World Competition 26(2) 2003, s.138.

att oroas över att ett beslut om att inte förbjuda multipla processer skulle kunna leda till att minska KKV och andra NCA incitament till effektivitet.

Multipla förfaranden kan också leda till att ett företag drabbas av ett oproportionellt hårt straff vilket kan äventyra företagets överlevnad.²³⁵ Överbestrafning uppnår visserligen den ekonomiska sanktionens syfte att verka preventivt, emellertid uppfyller man inte genom ett oproportionellt hårt straff konkurrenslagstiftningen genomgripande mål att värna om konkurrensen som stimulansfaktor. De negativa ekonomiska effekterna skulle i många fall överväga nyttan av konkurrensskadeavgiften eller böterna. Skälen som jag angivit ovan talar enligt min mening för att det borde införas ett absolut förbud mot multipla processer.

Det kan dock i vissa fall vara påkallat för Kommissionen eller en NCA att kunna inleda ett nytt förfarande mot ett företag om det tidigare beslutet eller domslutet avvisats av skäl som att procedurregler inte följts eller på grund av bristande bevisning. I *PVC I*²³⁶ hade Kommissionen ålagt ett antal producenter att betala böter till följd av överträdelse av förbudsbestämmelserna, detta beslut överklagades dock upp till EG-domstolen. EG-domstolen tvingades ogiltigförklara Kommissionens beslut eftersom de inte följt sina egna formföreskrifter. Kommissionen lärde dock av sitt misstag och fattade ett nytt beslut om böter och iakttog denna gång formföreskrifterna. EG-domstolen bekräftade i *PVC II* att principen om *ne bis in idem* inte utgör något hinder mot att Kommissionen på nytt fattar beslut om att ålägga ett företag böter. Om Kommissionen hade varit förhindrad att fatta ett andra beslut hade detta inneburit att en mycket allvarlig överträdelse av artikel 81(1) EGF hade förblivit ostraffad vilket förefaller orimligt.²³⁷

I *Wood Pulp I* uppkom frågan om det var möjligt för Kommissionen att anta ett andra beslut avseende böter då det första beslutet ogiltigförklarats på grund av att Kommissionen inte kunnat styrka att det förekommit ett samordnat förfarande.

Ne bis in idem-problematiken torde dock inte utgöra något större problem när det rör sig om interna nationella förfarande, dvs. där det inte finns någon gemenskapsdimension. Har ett förfarande inletts eller dom redan fallit i mål om konkurrensskadeavgift är svensk domstol förhindrad att pröva ärendet enligt RB regler om indispositiva tvistemål avseende *litispens* eller *res judicata*.²³⁸

---

²³⁵ Enrico Leonardo CAMILLI, *Optimal Fines in Cartel Cases and the Actual EC Fining Policy*, World Competition 29(4) 2006, s. 578.

²³⁶ Domstolens dom den 15 juni 1994 C-137/92, *Europeiska gemenskapens kommission mot BASF m.fl.*, 1994 ECR I-2629.

²³⁷ Det enda tvivel som kan uttryckas mot att ett andra beslut tillåts är att det skulle kunna minska Kommissionens incitament att följa sina egna procedurregler. Å andra sidan beslutade EG-domstolen att Kommissionen fick betala sina egna rättegångskostnader i *PVC II*, det torde därmed inte föreligga någon överhängande risk för att Kommissionen underlåter att följa sina egna procedurregler i fortsättningen.

²³⁸ RB 17:11 st. 3, 30:9 st.1.

4.5 Konkurrensskadeavgiften och dess indirekta effekter

Jag kommer i denna del att synliggöra mindre uppenbara effekter som också kan tänkas uppstå och som torde vara av betydelse för konkurrensskadeavgiften. Det är fråga om de synergieffekter som uppstår vid utdömmande av konkurrensskadeavgift. En väsentlig förutsättning för god tillväxt och ett högt välstånd är att det finns ett starkt förtroende för företaget. Företag som bryter mot förbudsreglerna i EGF eller KL, och som till följd av detta ådöms konkurrensskadeavgift, riskerar att förlora i anseende. När man talar om förtroende så talar man inom ekonomisk teori om socialt kapital. När man talar om socialt kapital i detta sammanhang då åsyftas i regel den tillit och det förtroende som finns mellan människor och mellan företag.²³⁹ Det finns dock en rad andra aspekter som kan rymmas inom det sociala kapitalet dessa ämnar jag dock inte att utveckla. Det kan dock konstateras att ett stort socialt kapital tycks ha positiva effekter genom att det främjar sådana beteenden som leder till ett effektivt utnyttjande av resurserna.²⁴⁰ Förtroende och tillit kan betraktas som en tillgång i vilket företaget kan investera i. Finns det ett starkt förtroende mellan aktörerna på en marknad torde inte regelverket behöva vara så extremt detaljerat. Som en följd av detta blir inte avtalen lika komplicerade och kan således ingås snabbare med lägre transaktionskostnader.

Uppdags det att ett företag handlat oetiskt eller brutit mot förbudsreglerna i EGF eller KL riskerar företaget att drabbas av en anseendeförlust hos allmänheten och på marknaden. Ett lågt förtroende hos allmänheten för företaget kan utöver förlorad *goodwill*²⁴¹ resultera i ekonomiska förluster, genom att försäljning, orderingång och företagets attraktionskraft minskar. En sådan anseendeförlust kan också tänkas få effekter vid en eventuell avyttring av företaget, dels kan det avskräcka spekulerande företag dels kan köpeskillingen för företaget bli lägre än vad det ursprungligen skulle ha blivit eftersom *goodwill*-posten till följd av överträdelsen minskat i värde. Företaget blir således mindre värt för en eventuell köpare. En del fondbolag tycks också vara försiktiga när det avser handel med aktier i företag som fällt för konkurrensbegränsande verksamhet, risken att göra en dålig affär eller att det framstår som att fondbolaget sympatiserar med oetiska företag gör att fondbolagen är vaksamma vilka bolags aktier man bedriver handel med.²⁴² I fondbolagens etikregler förekommer mig veterligen inte några uttryckliga restriktioner om att fondbolaget har som policy att inte bedriva

---

²³⁹ SOU 2004:47 s.84.

²⁴⁰ *Ibid.* s.83.

²⁴¹ *Goodwill* är det immateriella värde som representeras av ett företags inarbetade organisation, firmanamn, kundkrets, varumärke med mera. Det mervärde som betalas utöver tillgångarna vid köp av ett företag.

²⁴² Intervention by Claes Norgren, director General, Swedish Competition Authority. *Fordham Law Seminar*, New York, September 14 2006, s.5.

handel med aktier från företag som lagförts på grund av överträdelse av förbudsreglerna i EGF eller KL.²⁴³

Goodwill har en stark effekt på företag och fungerar som en avskräckande styrmekanism. Denna styrmekanism skulle med fördel kunna utnyttjas i större utsträckning för att uppnå en mer avskräckande effekt. Ett lämpligt tillvägagångssätt vore att man från fondbolagens sida väljer att inkludera konkurrensbegränsande förfaranden i etikreglerna och på så vis tydligt visar sitt ställningstagande. Företag som fällt för konkurrensbegränsande förfaranden skulle också under en viss tid kunna sättas i karantän. Man kan också tänka sig att företag som fällt för konkurrensbegränsande verksamhet skulle kunna utestängas från offentliga upphandlingar, man infogar det som ett villkor i den offentliga upphandlingen att företag som gjort sig skyldiga till överträdelser av förbudsbestämmelserna inte får vara *med* och lämna anbud. För att inte incitamentet till *wistle blower* skall försvagas bör den upphandlande myndigheten i villkoret ange att företag som beviljats eftergift inte omfattas av ett villkor som utesluter företag som brutit mot förbudsreglerna. Att införa näringsförbud för företrädare som deltagit till att företag brutit mot förbudsreglerna skulle också kunna utgöra ett effektivt och avskräckande redskap i syfte att motverka bildandet av kartell. Färre företagsrepresentanter skulle vara villiga att ta risken att delta i konkurrensbegränsande förfaranden av rädsla att drabbas personligen av sin delaktighet.

Sanktioner är oerhört viktigt i avskräckande syfte men fungerar också som signal till allmänheten att otillåtna förfaranden inte tolereras och att de beivras på ett kraftfullt sätt. Sanktionssystemet har dock visat sig vara otillräckligt av flera orsaker, merparten har behandlats ovan. Det finns skäl att anta att det för företaget, med det nuvarande rättsläget, framstår som mer avskräckande att drabbas av anseendeförlust än att drabbas av konkurrensskadeavgift, med tanke på de i regel mycket blygsamma avgifterna som domstolarna hittills dömt ut. Det blir troligtvis mer kostsamt för företaget att reparera allmänhetens förtroende än att erlagga konkurrensskadeavgift.²⁴⁴

---

²⁴³ Etiska nämnden för fondmarknadsföring har i ett vägledande uttalande den 19 januari 2004 ärende 1/30 *angående marknadsföring av etiska fonder*, ger inte heller någon vägledning huruvida brott mot förbudsreglerna i KL och EGF skall betraktas som oetiska.

²⁴⁴ Ett ganska intressant fall att nämna i samband med detta, även om det inte har med konkurrensrätt att göra, är det uppmärksammade Scandiafallet avseende direktörers ersättningsnivåer och lyxrenoveringar av deras privata bostäder. Scandiafallet illustrerar vilka förödande ekonomiska effekter en anseendeförlust kan få för ett företag.

5 Sammanfattning och slutsatser

I detta arbete har konkurrensskadeavgiften studerats ur främst ett effektivitets perspektiv. I analysens inledning har olika effektivitetsbrister i KKV: s och domstolarnas handläggning behandlats. Bland annat har det visat sig att verket förlorat en rad processer till följd av att man inte lyckats få gehör i domstolarna för sina bedömningar av rättsläget²⁴⁵ samt för att utredningarna av sakförhållanden i många fall inte nått upp till den nivå domstolarna krävt. Orsaken har i många fall varit att processföringen varit bristfällig.²⁴⁶ KKV stämmingsansökan utgör ramen för processen det ankommer därför på verket att presentera en utredning som tydligt visar på att ett företag har överträtt förbudsreglerna i KL eller EGF och att rättsfrågorna i ansökan kan styrkas. Lyckas verket inte vederlägga rättsfrågorna är risken stor att KKV inte når framgång i målet.

För att förbättra kvalitén avseende utredningar och processföring och i syfte att kunna möta kravet om större effektivitet i handläggningen av komplexa konkurrensrättsliga ärenden vidtog KKV 2004 en omstrukturering genom att utöka antalet konkurrensavdelningar från två till dagens tre avdelningar. Tanken har varit att anpassa organisationen till färre och mer komplexa ärenden.²⁴⁷ De olika avdelningarna har således genom att koncentrera sina resurser på färre och mer komplexa ärenden getts möjlighet att renodla den lagtillämpande verksamheten. Det är dock för tidigt att konstatera om detta fått något större genomslag i de processer som verket driver. Framtiden får utvisa huruvida reformen varit en framgång eller ej. Det har av vad som behandlats i detta arbete framkommit att verket många gånger inte haft den kompetens som fordras för att nå framgång i sina rättsprocesser, det är därför välkommet att åtgärder fortlöpande vidtas av KKV för att förbättra processkompetensen. KKV: s personal utbildas fortlöpande för att stärka kompetensen inom framförallt EG-rätt och nationell konkurrensrätt, men också inom förhörsteknik och andra relevanta verksamhetsområden.²⁴⁸

Domstolarna har en mycket viktig roll för att tillförsäkra att lagstiftningen utnyttjas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. I detta arbete har det dock visat sig att det förekommit effektivitetsbrister till följd av att domstolarna inte varit tillräckligt aktiva i sin materiella processledning, detta har bidragit till onödig tidsutdräkt i handläggningen av konkurrens mål. Konkurrensskadeavgiftens preventiva effekter har till följd av långdragna processer kommit att förskjutas, vilket fått till följd att den avskräckande effekten kommit att försenas avsevärt. De onödigt utdragna processerna ger

---

²⁴⁵ KKV: s forskningsrapportserie 2005:2, *KKV domstolsprocesser 1993 tom 2004- en utvärdering* s. 92.

²⁴⁶ *Ibid.* 86-87.

²⁴⁷ SOU 2006:99 s. 174.

²⁴⁸ *Ibid.* s.175.

företag, som är föremål för talan om konkurrensskadeavgift, möjlighet att budgetera för en eventuell konkurrensskadeavgift och således lindra effekterna av sanktionen. För det konkurrensvårdande arbetet är detta förödande då konkurrenspolitikens trovärdighet ligger i att olika observerade konkurrensbegränsningar kan lösas på ett kompetent, effektivt och skyndsamt sätt. Det är viktigt att domstolarna använder sig av de redskap som RB erbjuder och i större utsträckning än tidigare blir mer aktiva i sin materiella processledning i syfte att undvika att processerna blir onödigt omfattande och långa. Om domstolen anser att viss information eller bevisning som part vill föra in i processen under huvudförhandlingen är obefogad bör domstolen välja att avvisa denna. Detta förutsätter dock att domstolen kan särskilja vilken information som är obefogad från vilken som är nödvändig för rättsfrågans utredning och klargörande.

En effektivitetshämmande omständighet som behandlats i detta arbete är KKV: s möjlighet att åberopa muntlig bevisningen rörande bevisfrågor gällande förflutna händelser. Idag är detta, som nämnts, inte möjligt eftersom det råder ett närmast strikt förbud mot att stödja sin talan på vittnesattester. Den reform som kommer att genomföras av RB om uppmjukade krav om muntlighet kan komma att bidra till en ökad flexibilitet i konkurrensmål och bidra till en ökad effektivitet.²⁴⁹

Det finns ett intresse av att handläggningen blir så effektiv som möjligt i syftet att slå vakt om det grundläggande ändamålet om prevention. Rättsäkerheten är också ett tungt vägande argument till varför man bör ha en effektiv och snabb handläggning. Rättssäkerheten garanteras på ett bättre sätt genom att handläggning av ett ärende sker skyndsamt från förberedelse till och med slutlig dom, så att det företag som talan riktar sig emot snarast kan frias eller fällas för den påstådda överträdelsen. Med trögheter i handläggningen riskerar den avskräckande effekten att skjutas upp vilket ger företaget möjlighet att budgetera under processens gång och på så vis mildra effekterna av konkurrensskadeavgiften vid en fällande dom. Eftersom mål om utdömning av konkurrensskadeavgift i regel är omfattande med långa förberedelser måste utgångspunkten vara att finna en strategi där både KKV och domstolarna handlägger fallen på ett så optimalt sätt som möjligt i syfte att uppnå maximal effektivitet. Det är även av stor vikt att domstolarna och KKV är väl förberedda innan en process inleds, detta kan tyckas låta som en självklarhet men förfaller ändå vara en av de främsta orsakerna till effektivitetsförluster vid handläggningen.²⁵⁰

I 4.1.2 behandlades huruvida KKV bör ges befogenhet att besluta om konkurrensskadeavgift i fall då svarandeparten medgivit verkets talan, dvs. en form av strafföreläggande. Det saknas enligt min mening skäl till varför ett sådant fall skall behöva tas upp till prövning i STR när part redan medgivit verkets talan. Förutom de uppenbara rättsekonomiska vinsterna så

---

²⁴⁹ Prop. 2004/05:131 s. 81.

²⁵⁰ *Ibid.* s.86-87, av rapporten framgår att drygt en tredjedel av KKV processförluster kan tillskrivas bristfälliga utredningar.

undviker man att den avhållande och avskräckande effekten som ett lagakraftvunnet avgörande innebär skjuts upp.

Konkurrensskadavgiften är tänkt att i enskilda fall kunna uppgå till mycket höga belopp av såväl allmän- som individualpreventiva skäl.²⁵¹ Respekten för sanktionssystemet är oerhört betydelsefullt i syfte att tillförsäkra förbudsreglerna efterlevnad. En avgift bör fastställas till ett så högt belopp att företag avhåller sig från att bryta mot förbudsreglerna. Avgiften torde inte understiga den förväntade vinst ett företag kan förväntas göra på ett sådant förfarande för att den skall verka avskräckande. Spagnolo och Buccrossi har genom ekonomisk teori och beräkningar visat på att en kartell av *hardcore* karaktär kan förväntas leda till en prisökning om cirka tio procent per år.²⁵² I syfte undvika att ett förfarande leder till ökad omsättning för ett företag som bryter mot förbudsreglerna måste enligt min mening en reform företas av takbeloppet. Förslagsvis bör en höjning från dagens tio procent till som lägst 20 procent vara nödvändigt för att avgiften skall framstå som avskräckande. Jag ser inte någon anledning att frånga dagens beräkningsgrunder utan KKV bör även i framtiden utgå från ett företags och inte en koncerns omsättning vid fastställandet av avgiften.²⁵³ I den utsträckning en sådan reform får den effekt att konkurrensskadeavgiftens storlek skulle komma att förändras, i den bemärkelsen bli högre, kommer den avskräckande effekten också att öka. Man bör dock beakta att syftet med lagstiftningen inte är att företagets fortlevnad skall äventyras utan verka preventivt. Lagstiftaren bör därför vara försiktig med att sätta gränsen för takbeloppet allt för högt. För att konkurrensskadeavgiften skall verka preventivt är det enligt min mening viktigt att sanktionen är tillräckligt kraftfull samt att det föreligger en inte obetydlig risk för upptäckt. Vad jag åsyftar är att det utifrån företagets perspektiv framstår som allt annat än avskräckande med en konkurrensskadeavgift långt under takbeloppet. En allt för låg avgift medför den effekten att sanktionssystemet och konkurrenspolitiken riskerar att undermineras, genom att ett företags incitament att bryta sig ur en kartell och ansöka om eftergift drastiskt minskar.²⁵⁴ Enbart en höjning av konkurrensskadeavgiften är dock inte ensamt tillräckligt utan det måste enligt min mening kombineras med en större risk för upptäckt, i syfte att uppnå ett effektivt sanktionssystem.

I 4.1.5 har införandet av ett prövningstillstånd behandlats, syftet med en sådan reform skulle vara att undvika överklaganden från STR till MD i fall där detta inte är motiverat. MD torde genom en sådan reform få möjlighet att koncentrera sina resurser på att granska överklaganden från första instans och korrigera eventuella felaktigheter istället för att belastas med obefogade överklaganden. Ett sådant system har genom att domstolens resurser nyttjas

---

²⁵¹ Prop. 1992/93:56 s. 30 f.

²⁵² Se 4.2.1.

²⁵³ *Ibid.*

²⁵⁴ Enrico Leonardo CAMILLI, *Optimal fines in cartel cases and the actual EC fining policy*, s.604. Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2006:3, Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt, s. 94-95

på ett optimalt och ändamålsenligt sätt sina uppenbara rättsekonomiska förtjänster.

Ett företag som upptäcks och lagförs för överträdelser av förbudsbestämmelserna riskerar inte bara att träffas av konkurrensskadeavgift utan löper också risken att drabbas av goodwillförlust.²⁵⁵ En goodwillförlust skall inte underskattas utan kan många gånger vara mer kännbart än själva konkurrensskadeavgiften genom den negativa publicitet ett konkurrensbegränsande förfarande för med sig.

I problemformuleringen till detta arbete ställdes frågan om konkurrensskadeavgiften i realiteten fått den effekt som åsyftats vid införandet av sanktionsavgiften, svaret på den frågan måste med bakgrund av vad som framkommit under arbetets gång besvaras nekande. Det är också uppenbart att det trots en rad vidtagna åtgärder fortfarande finns allvarliga brister i sanktionssystemet samt det sätt som såväl domstolarna som KKV handlägger mål om konkurrensskadeavgift. Utifrån de skäl som anförts i detta arbete framgår att konkurrensskadeavgiften varken är av erforderlig storlek eller tillämpas på ett för KL optimalt sätt för att verka avskräckande.

Att upprätthålla en effektiv konkurrens på den svenska marknaden är av stor betydelse inte bara för konsumenterna utan också för företagens förmåga till effektivisering i syfte att utveckla sådana konkurrensfördelar som ger framgång också på en globaliserad marknad. Enligt ekonomisk teori leder en effektivt fungerande konkurrens ytterst till att företagen tvingas sänka priserna till en nivå där de endast får täckning för kostnaderna och de minst effektiva företagen slås ut från marknaden. Vilket leder till en lägre prisnivå för konsumenterna samt att de produkter och varor som tillhandahålls håller en högre kvalitet. Denna konkurrens och kamp för överlevnad främjar företagens utveckling och innovation genom att företagen ständigt tvingas effektivisera och rationalisera sin verksamhet. För att uppnå en effektiv konkurrens krävs att marknaden har ett väl fungerande sanktionssystem, finns uppenbara effektivitetsbrister måste dessa undanröjas för att inte hela sanktionssystemet skall riskera att undermineras.

Konkurrenspolitikens trovärdighet ligger i att olika observerade konkurrensbegränsningar kan lösas på ett kompetent, effektivt och rättssäkert sätt. En rad faktorer, vilka behandlats i analysdelen i detta arbete, är av betydelse för att säkerställa trovärdigheten för sanktionssystemet bland annat förutsätts ett effektivt regelverk med kraftfulla sanktioner. För att avgiften skall få den av lagstiftaren avsedda effekten måste det föreligga en inte obetydlig risk för upptäckt i förening med en tillräckligt hög och avskräckande sanktionsavgift. Det fordras också att KKV och domstolarna har tillräckliga resurser för att kunna handlägga resurskrävande mål om konkurrensskadeavgift skyndsamt och rättssäkert. Den kommande domen i *asfaltskartellen*²⁵⁶ kan komma att bli ett paradigmskifte för utvecklingen av

---

²⁵⁵ Goodwill utgör i regel en post i årsredovisningen och betraktas som en tillgång som kan värderas i pengar.

²⁵⁶ Dom i *asfaltskartellmålet* väntas i juni 2007.

konkurrensskadeavgiftens storlek i framtiden. Väljer domstolen att fastställa en hög konkurrensskadeavgift får det ses som ett ställningstagande om en kraftfullare hållning i enlighet med de konkurrenspolitiska ambitionerna i såväl svensk som EG-rättslig konkurrenspolitik. Ett sådant ställningstagande är också enligt min mening nödvändigt i syfte att upprätthålla en väl fungerande och konkurrenskraftig marknad. Inom Gemenskapen är budskapet tydligt att man avser att föra en hårdare linje mot framförallt allvarlig kartellverksamhet. Kommissionens beslut i *Hisskartellen*²⁵⁷ där ett antal företag verksamma i hissbranschen ålades administrativa böter med 992 miljoner euro, är ett tydligt exempel på detta.

---

²⁵⁷ IP/07/209, Kommissionens beslut den 21 februari 2007.

Bilaga A Förteckning över mål avseende konkurrensskadeavgift

Ärende	Överträdelse	Yrkad avgift	Utdömd avgift STR	Utdömd avgift MD	Företagets omsättning Mkr ²⁵⁸
Posten AB ²⁵⁹	19 § KL	10 Mkr	3,8 Mkr	-	21 644 Mkr
Statens järnvägar ²⁶⁰	19 § KL	30 Mkr	8 Mkr	8 Mkr	3 300 Mkr
SAS ²⁶¹	19 § KL	10 Mkr	1 Mkr	1 Mkr	32 599 Mkr
Nitro Nobel AB ²⁶²	19 § KL	5 Mkr	200 000 kr	400 000 kr	560 Mkr
Byggplast & Båtprylar AB ²⁶³	6 § KL	40 000 kr	40 000 kr	-	72 Mkr
Stenungssunds kommun ²⁶⁴	19 § KL	5000 kr	5000 kr	-	Uppgift saknas
Börjes Trafikskola m.fl. ²⁶⁵	6 § KL	20-30 000 kr per företag	10 000 kr för ett företag	-	-
Telia AB ²⁶⁶	19 § KL	950 000 kr	950 000 kr	950 000 kr	26 000 Mkr
AGA Gas AB ²⁶⁷	19 § KL	3 Mkr	600 000 kr	0 kr STR dom upphävdes	1 800 Mkr
Lundgrensmaskin förnödenheter m.fl. ²⁶⁸	6 § KL	Lundgrens 150 000 kr Tricoflex S:A 75 000 kr Tricoflex Scandinavia 50 000 kr	150 000 kr 75 000 kr 50 000 kr	-	105 Mkr 258 1,3
Uponor AB m.fl. ²⁶⁹	6 § KL	13 Mkr 3 Mkr, 1,5 Mkr,	8 Mkr 1,8 Mkr, 800 000 kr	8 Mkr	-

²⁵⁸ Företagets omsättning föregående räkenskapsår (27 § st.1 KL).

²⁵⁹ T 812164-94 KKV./. *Posten AB och Posten Sverige AB* (1997-12-23). Årsomsättning 1993.

²⁶⁰ MD 2000:2 *Statens Järnvägar* ./KKV (2000-02-01). Årsomsättning 1993.

²⁶¹ MD 1999:22 KKV./. *Konsortiet Scandinavian Airlines System* (1999-11-18).

Årsomsättning 1995.

²⁶² MD 1999:17 KKV./. *Nitro Nobel AB* (1999-09-14). Årsomsättning 1995.

²⁶³ T 8-370-98 KKV./. *Byggplast & Båtprylar AB m.fl.* (1998-06-04).

²⁶⁴ T 8-723-98 KKV./. *Stenungssunds kommun* (1998-09-09).

²⁶⁵ T 19576-98 KKV./. *Börjes Trafikskola m.fl.* (1999-10-27; 2000-05-16).

²⁶⁶ MD 2001:30 KKV./. *Telia AB* (2001-12-19). Årsomsättning 1997.

²⁶⁷ MD 2002:21 *AGA Gas AB*./KKV (2002-09-04). Årsomsättning 1997.

²⁶⁸ T8267-99 KKV./. *Lundgrens Maskinförnödenheter AB m.fl.* (1999-09-30).

Norsk Hydro m.fl. ²⁷⁰	6 § KL	Statoil 222	20 Mkr	50 Mkr	6 200 mkr
		Mkr			
		Shell 180	12	25	7 000
		OK Q8 120	10	20	2 700
		Preem 81	6	10	13 000
		Hydro 48	4	7	2 600
NCC m.fl. ²⁷¹	6 § KL	NCC 382,1	(Dom väntas	-	18 936 Mkr
		Mkr	i maj)		
		Vägverket	-	-	5 377
		128,6			
		Skanska	-	-	16 771
		556,9			
		Peab Asfalt	-	-	893
		33,4			
		Peab Asfalt	-	-	204
		syd 3,8			
		Peab Sverige	-	-	12 947
		130			
Sandahls 3,7			250		
Kvalitetsasfalt	-	-	185		
3					
Svenska Väg	-	-	53		
0,8 (860 000)					
AB Bil-Bengtsson m.fl. ²⁷²	6 § KL	Bil-	Käromålet	-	379 Mkr
		Bengtsson 5,8	ogillades		
		Mkr			
		Bildeve 8,5	-	-	556
		Bilia 121,7	-	-	7904
		Bil-Månsson	-	-	312
		4,8			
		Göinge Bil	-	-	334
		5,1			
		Johan	-	-	496
Alhberg Bil 3					
Kristianstad	-	-	258		
Automobil					
3,9					
Skånebil 4,7	-	-	308		
Keyvent m.fl. ²⁷³	6 § KL	390 000	150 000	-	56 Mkr
		Keyvent	Keyvent		
		23 Mkr	Eftergift		3650
		ABB	medgavs för		
		Building	ABB.		
		System.			

²⁶⁹ MD 2003:2 *Uponor./.KKV* (2003-01-24).

²⁷⁰ MD 2005:7 *KKV./.Norsk Hydro m.fl.* (2005-02-22).

²⁷¹ MD (mellandom) *KKV./.NCC m.fl.* 2004:21 Dnr A 1/04 (2004-09-07).

²⁷² T 4231-04 *KKV./.Bil Bengtsson m.fl.* (2006-06-07).

²⁷³ T 11660-03 *KKV./. Keyvent* (2006-03-14). Årsomsättningen 2001.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Carl Wetter, Johan Karlsson, Olle Rislund, Marie Östman, *Konkurrensrätten handbok*, tredje upplagan Thomson Fakta AB, Stockholm 2004.

Leif Gustafsson, Jacob Westin, Clara Wrangel, Carl Bökwall, *Svensk konkurrensrätt*, andra upplagan, Nordstedts Juridik, Stockholm 2004.

Fighting Cartels – Why and how? Konkurrensverket, Stockholm 2001.

Ulf Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt*, Nordstedts Juridik, Stockholm 2005.

Bellamy & Child, *European Community Law of Competition*, Sweet & Maxwell, femte upplagan 2001 London.

Van Beal & Bellis, *Competition law of the European community*, Kluwer Law International, fjärde upplagan, 2005 Haag.

Phillip E. Areeda, Herbert Hovenkamp, Roger D. Blair, *An Analysis of Antitrust Principles an Their Application*, Aspen Law & Business, volume II second edition 2000 New York.

Paul M. Taylor, *EC & U.K Competition law and Compliance*, Sweet & Maxwell, first edition 1999 London.

Lars Erik Taxell, *Avtalsrättens grunder- några riktlinjer*, Åbo akademis förlag, 1987 Åbo.

Mark Furse, *Competition Law of the UK and EC*, Oxford University Press third edition 2002 Oxford.

Sven-Olof Lodin, Gustaf Lindencrona, Peter Melz, Christer Silberberg, *Inkomstskatt- en läro- och handbok i skatterätt del I*, Studentlitteratur 11 upplagan 2007.

Jones, Van Der Woude, *EC COMPETITION LAW HANDBOOK 2003/2004 EDITION*, Thomson and Sweet & Maxwell 2003 London.

Susanne Wennberg, *Introduktion till straffrätten*, sjätte upplagan Nordstedts Juridik, Stockholm 2000.

Peter Fitger, *Processrätt I-II Lagbokscommentaren*, Nordstedts Juridik. Stockholm 2001.

Artiklar

Ett år med samarbetet inom det europeiska konkurrensnätverket, ECN, Monica Widegren, Europarättslig tidskrift 2005 nummer 3, årgång 8.

Handlingsplan för finansiella tjänster – en framgång inom Lissabonstrategin, Mats Walberg, Europarättslig tidskrift 2005 nummer 3, årgång 8.

Vissa skillnader mellan konkurrensrättsliga undersökningar genomförda enligt EG-rätten och enligt Svensk rätt, Kenny Carlsson och Anders Moberg, JT 2002/03 nr 1.

Beyond Leniency: Enhancing Enforcement in EC antitrust Law, Dr Alan Riley, World Competition 28(3) 2005, Kluwer Law international Netherlands.

Optimal fines in cartel cases and the actual EC fining policy, Enrico Leonardo CAMILLI, World Competition 29(4):575-605, 2006, Kluwer Law international Netherlands.

The principle of Ne Bis in Idem in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis, Wouter P.J WILS, World Competition 26(2): 131-148, 2003, Kluwer Law international Netherlands.

Optimal Antitrust Fines: Theory and Practice, Wouter P.J WILS, World Competition 29(2): 183-208, 2006, Kluwer Law international Netherlands.

Bevisbörda och beviskrav i kartellmål, Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet 2001-2002 nr 3, Stiftelsen Stockholms fakultets tidskrift, Stockholm.

Optimal Fines in the Era of Whistleblowers Should Price Fixers Still Go to Prison, Paolo Buccirosi and Giancarlo Spagnolo, Lear Research Paper 05-01, December 12, 2005.

Förarbeten

Prop. 1992/93:56. *Ny konkurrenslagstiftning*

Prop. 1997/98:130 *Ändringar i konkurrenslagen*

Prop. 1998/99:144. *Regler om företagskoncentrationer*

Prop. 2001/02:167. *Ändringar i konkurrenslagen för effektivare kartellbekämpning m.m.*

Prop. 2003/04:80. *Moderniserad konkurrensövervakning*

Prop. 2004/05:117 *Skadestånd enligt konkurrenslagen, m.m.*

Prop. 2004/05:140 *Genomförande av transparensdirektivet*

Direktiv

Dir. 2006:40 *Tilläggsdirektiv till Utredningen om en översyn av konkurrenslagen (2004:19)*

Dir. 2001:40 *Effektivare regler för bekämpning av konkurrensbegränsningar*

Offentligt tryck

SOU 2001:74 *Kartellbekämpning*

SOU 2003:48 *Införlivandet av Transparensdirektivet*

SOU 2004:10 *Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen*

SOU 2004:131 *Konkurrensbrott en lagstiftningsmodell*

SOU 2004:47 *Näringslivet och förtroendet*

SOU 2006:99 *Förslag till konkurrenslagen (2008)*

KKVFS

KKVFS 2000:5 *Konkurrensverkets allmänna råd om beräkning av omsättning*

KKVFS 2004:1 *Konkurrensverkets allmänna råd om avtal av mindre betydelse (bagatellavtal) som inte omfattas av förbudet i 6 § konkurrenslagen (1993:20)*

KKVFS 2006:1 *Konkurrensverkets allmänna råd om eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgift*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2000:1, *Konkurrensen i Sverige under 90-talet - problem och förslag*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2002:5, *De svenska priserna kan pressas*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2004:2, *Konsumenter matpriserna och konkurrens*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2005:1, *Konkurrensen i Sverige 2005*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2005:2, *KKV domstolsprocesser 1993 tom 2004- en utvärdering*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2006:3, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2006:4, *Konkurrensen i Sverige 2006*

Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2006:5, *Konkurrens och kvalitet - en översikt*

Elektroniska källor

Hemsida: KKV

<http://www.kkv.se/>

Konkurrensverkets chefsekonom Mats Bergman, *Kampen mot karteller redan hårt prioriterad*, http://www.kkv.se/t/NewsPage_____1899.aspx (2006-12-12)

Hemsida: Bolagsverket

<https://snr3.bolagsverket.se/snrgate/default.jsp> (2007-02-30)

Hemsida: Europeiska Gemenskapens Kommissions

<http://www.ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/legislation/fines.html>

(2007-04-10)

Hemsida: American Antitrust Institut

<http://www.antitrustinstitute.org/> (2006-12-15)

Hemsida: United States Departement of Justice

<http://www.usdoj.gov/atr/index.html> (2006-12-05)

Rättsfallsförteckning

Svenska rättsfall

Marknadsdomstolen

MD 1999:17 KKV./.*Nitro Nobel AB* (1999-09-14).
MD 1999:22 KKV./.*Konsortiet Scandinavian Airlines System* (1999-11-18).
MD 2000:2 *Statens Järnvägar*./.*KKV* (2000-02-01).
MD 2001:30 KKV./.*Telia AB* (2001-12-19).
MD 2002:21 *AGA Gas AB*./.*KKV* (2002-09-04).
MD 2002:5 KKV./.*Månadens Bok* (2002-02-22).
MD 2003:2 *Uponor*./.*KKV* (2003-01-24).
MD 2004:21 *NCC m.fl.*./.*KKV Dnr A 1/04(mellandom)* (2004-09-07).
MD 2005:7 KKV./.*Norsk Hydro m.fl.* (2005-02-22).

Stockholms tingsrätt

T 812164-94 KKV./.*Posten AB och Posten Sverige AB* (1997-12-23).
T 8-370-98 KKV./.*Byggplast & Båtprylar AB m.fl.* (1998-06-04).
T 8-723-98 KKV./.*Stenungssunds kommun* (1998-09-09).
T 8267-99 KKV./.*Lundgrens Maskinförnödenheter AB m.fl.* (1999-09-30).
T 19576-98 KKV./.*Börjes Trafikskola m.fl* (1999-10-27; 2000-05-16).
T 9902-00 KKV./.*Norsk Hydro m.fl.* (2003-04-29).
T 11660-03 KKV./.*Keyvent m.fl.*(2006-03-14).

Regeringsrätten

RA 1987 ref. 7.

Kammarrätten i Sundsvall

Mål nr 580-1999 *Riksskatteverket*./.*Holmen AB* (2002-08-26).

Länsrätten i västernorrlands län

Mål nr 4050-96, *RSV*./.*Holmen AB*(1998-12-22).

EG rättsfall

EG-domstolen

C-41/69, *ACF Chemiefarma NV mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 1969, s.

C-8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren mot Europeiska Gemenskapens Kommission* REG 1972, s.II-977

C-100-103/80, *SA Musique Diffussion Francaise m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 1983, s.1825

C-246/86 *Belasco m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 1989, s. 2158

C-41/90, *Höfner och Elsner mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 1991, s. I-1979

C-137/92, *Europeiska gemenskapens kommission mot BASF m.fl.*, REG 1994, s.I-2629

C-35/96 *Europeiska Gemenskapens Kommission mot Italien*, REG 1998, s.I-3895

C-297/98, *SCA Holding Ltd mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 2000, s.I-1213

C-301/04, *Europeiska Gemenskapens Kommission mot SGL Carbon AG m.fl.*, REG 2006, s.I-6619

Förstainstansrätten

T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-34/95, T-39/95, T42/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-65/95, T-68/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95, T-104/95 *Cimenteries CBR m.fl. mot Europeiska Gemenskapens Kommission*, REG 2000, s. II-491

Beslut av Europeiska Gemenskapens Kommission

IP/07/209, Kommissionens beslut den 21 februari 2007, Konkurrens: Kommissionen har ålagt medlemmarna i hisskarteller böter på 992 miljoner euro

IP/07/80, Kommissionens beslut den 24 januari 2007, Konkurrens: Kommissionen har ålagt medlemmarna i kartell avseende gasisolerade ställverk böter på 790 miljoner euro